

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)
2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА РЕГІОНІВ

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський) _____
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки _____
Спеціальність: 034 Культурологія _____
Освітньо-професійна програма: Культурологія _____

ОНУ
2024

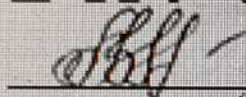
Робоча програма навчальної дисципліни «Культура регіонів». Одеса, ОНУ, 2024. 34 с.

Розробники: Сумченко Ірина В'ячеславівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології, Левченко Віктор Леонідович, кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри культурології

Протокол № 1 від " 30 " серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

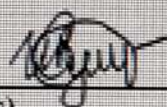

(підпис)

(Віталія ГОТИНЯН-ЖУРАВЛЬОВА)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП «Культурологія»

(підпис)

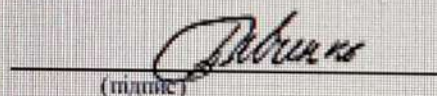
(Ірина СУМЧЕНКО)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від " 31 " серпня 2024 р.

Голова НМК

(підпис)

(Галина ЛЕВЧЕНКО)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від " " 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від " " 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 10 годин – 300 змістових модулів – 5	Галузь знань <u>03 – Гуманітарні науки</u> Спеціальність <u>/ 034 Культурологія</u> Спеціалізації: <u>Культурологія</u> Рівень вищої освіти: <u>перший (бакалаврський)</u>	Обов'язкова	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		3-й	3-й
		<i>Семестр</i>	
		5-й, 6-й	5-й, 6-й
		<i>Лекції</i>	
		64 год.	60 год
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		56 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		.	
		<i>Самостійна робота</i>	
		180 год.	240 год.
		Форма підсумкового контролю: залік іспит	

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Мета навчальної дисципліни «Культура регіонів» - розглянути сутнісні особливості культур різних регіонів, розкрити механізми їх формування і функціонування, сформувані у здобувачів розуміння поліфонічної картини світової культури, єдності та багатоманітності світового культурного простору.

Завдання. Основними завданнями навчальної програми є:

- сформувані у здобувача вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» низку компетентностей, які є достатніми для виконання професійних обов'язків за спеціальністю «Культурологія»;

- забезпечити повне досягнення здобувачами програмних компетентностей та очікуваних результатів навчання за дисципліною «Культура регіонів».

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- а) інтегральної - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми у галузі професійної діяльності культуролога або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів культурології, а також характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

- б) загальних (ЗК):

- ЗК 02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

- ЗК 03. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- ЗК 04. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- ЗК 06. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
- ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

- в) спеціальних (фахових) (СК):

- СК 04. Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо);

- СК 05. Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства;

- СК 09. Здатність оцінювати матеріальну та духовну цінність об'єкта культурної спадщини різних історичних періодів та географічних ареалів ().

Програмні результати навчання:

- ПРН 05. Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.

- ПРН 06. Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів культурної практики, визначати ступінь їх актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій.

- ПРН 07. Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації

культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики.

- ПРН 10. Розпізнавати та класифікувати різні типи культурних продуктів, визначати їх якісні характеристики на основі комплексного аналізу.

У результаті вивчення курсу здобувач вищої освіти повинен знати:

- основні історичні етапи розвитку регіональної культури;
- зміст і динаміку культурогенетичних процесів окремих регіонів;
- культурні доміанти різних епох в розвитку світової культури;
- роль етнічних, релігійних, економічних, політичних і геополітичних факторів у формуванні своєрідності культур окремого регіону.

вміти:

- пояснювати закономірності функціонування світової та регіональної культури;
- аналізувати тенденції розвитку культури в сучасному суспільстві;
- використовувати знання традиційних та сучасних рис цивілізаційного комплексу регіонів.

2. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Африканський культурний регіон

Тема 1. Поняття «культурний регіон» в сучасній культурології: відмінність критеріїв, підходів, класифікацій

Особливості дисципліни «Культура регіонів». Регіон як реальність і культурологічний конструкт. Поняття «регіональна культура». Регіональна типологія культури Поняття «регіональна культурна самобутність» та регіональна цілісність культури: єдність території, людей, цінностей. Просторово-територіальні чинники регіонального типу культури (природно-територіальні, кліматичні, ландшафтні).

Проблема суб'єкту в регіональній культурології; расовий, етнічний, національний аспекти. Поняття регіональної свідомості і культурного простору: «спосіб життя, мислення», стереотипи переживання, мислення, мови, поведінки; поняття ментальності, етносу, характеру. Значення лінгвістичних, релігійних, господарсько-економічних, політичних факторів у формуванні культурного обличчя і єдності регіону.

Сутність та основні форми регіональної міжкультурної взаємодії: діалог, комунікація. Типи внутрішньорегіональної і міжрегіональної культурної взаємодії: зближення і конфронтація; акультурація і асиміляція; синкретизм, симбіоз, синтез.

Проблема регіонального критерію світової культури: космічний (планетарний), полюсний, материковий (історико-континентальний), цивілізаційний, релігійний, етно-національний, мовний (лінгвістичний). Широкомасштабна, середньомасштабна і дрібномасштабна регіональна типологія світової культури.

Патерналістський, авторитарний підхід до регіоналізації світової культури; проблема культурної вертикалі, верху і низу, центру і периферії. Гуманістичний підхід до регіоналізації світової культури; індивідуалізація, плюралізм, поліфонія, мирне, ненасильницьке співіснування. Сучасні глобалізаційні процеси в світі; пошук універсальних основ і критеріїв цінностей; феномен «вестернізації» (плюси і мінуси).

Географічний підхід до регіоналізації світової культури; поняття «географічний полюс» та «географічна широта» в регіональній культурології: Північ і Південь; Схід і Захід. Веберівський, європоцентристський підхід до проблеми «Схід-Захід» в культурології. Порівняльний аналіз культурних ідентичностей Сходу і Заходу (за сучасними науковими дослідженнями).

Материковий (історико-континентальний) підхід: європейський, далекосхідний, індійський, арабо-мусульманський, тропічно-африканський, північноамериканський, латиноамериканський регіони. Цивілізаційний підхід. Антропологічний (етно-національний, расовий): угро-фінський, елліністичний, слов'янський, єврейський, арабський, негритянський тощо регіони. Етно-конфесійний (за релігійним суб'єктом та сферою його щільного, компактного поширення): романо-католицький, слов'яно-православний, германо-протестантський, арабо-мусульманський, індуський регіони тощо. Лінгвістичний: латиномовний, франкомовний, англomовний, слов'яномовний регіони тощо.

Тема 2. Періодизація африканської культури. Характеристика основних етапів культури Африки

Походження назви «Африка». Субрегіони Африки. Культурно-географічні регіони Африки. Універсальні цінності та цивілізаційна специфіка країн Африки. Актуальні проблеми та вектори пізнання африканських культур.

Природно-кліматичні та географічні умови Африки. Різноманітні корисні копалини: перше місце по запасах руд марганцю, бокситів, золота, хромітів, платиноїдів, кобальту, алмазів. Соціально-економічна характеристика Африки. Гірничодобувна промисловість, галузі первинної переробки і сільськогосподарської сировини, останнім часом - машинобудування, хімічна промисловість, чорна металургія. Сільське господарство – переважання плантаційного або підсічно-

вогневого землеробства і пасовищного скотарства. Екологічні проблеми: деградація навколишнього середовища і виснаження природних ресурсів: втрата родючості ґрунтів, наступ пустель на родючі ґрунти, знищення водоохоронних лісів і недотримання сівозміни, прискорення процесів ерозії, витиснення лісів антропогенною саванною, зниження біорізноманіття, зростання дефіциту води, а також погіршення якості води та повітря.

Расовий склад, мови і народи Африки. Африканські народи належать до африканської гілки великої екваторіальної («чорної») раси, в складі якої виділяють три раси другого порядку: власне негритянську (негроїдну), негрільську та бушменську (койсанську). Найголовніші групи мов Африки: 1) семіто-хамітська група сімей споріднених мов; 2) мови Судану (групи - гвінейська, манде, бантоїдна (західно-бантоїдна, або атлантична, центрально-бантоїдна, або Моссі-грусі, та східно-бантоїдна), Канурі, кордофанська, пілотська); крім того, неklasифіковані мови Центрального Судану; 3) сім'я мов банту; 4) койсанська група мов; 5) мальгаська мова.

Періодизація культури Африки. Характеристика основних періодів африканської культури: а) доісторична епоха, б) культура первісної епохи, в) давня Африка, г) культура середньовічної Африки. Поширення ісламу і проісламські (ісламські) держави на території тропічної Африки, д) Африка в епоху Нового часу. Європейська колонізація Африки: причини, напрями, методи, наслідки для африканських суспільств. е) Африка в новітній час. Наслідки політики європейців в Тропічній і Південній Африці. Асиміляція як крайній прояв культурного синтезу в колоніях. Деколонізація Африки.

Сучасна Африка: проблеми і перспективи. Інтеграційна роль культури в сучасній Африці. Динамізм інтелектуальної еліти і консервативна стійкість масової свідомості в 70-ті роки ХХ ст. Особливості культурної ситуації і політики в 80-90-ті роки. Освіта і культура. Засоби масової комунікації та культурні проблеми країн Африки. Принципи та методи управління культурою в африканських країнах. Рівні та механізми взаємодії культур. Сучасні тенденції міжкультурного спілкування. Культура і проблема підвищення соціально-політичної активності мас. Особистість і соціальна комунікація в культурах народів Африки. Розширення сфери впливу сучасної культури.

Тема 3. Духовна культура Африки

Афроцентризм (панафриканізм) і негритюд. Специфіка духовних підстав африканської культури. Особливості світосприймання і мислення африканців. Специфіка сприйняття часу негритянськими народами Африки: орієнтація на минуле, мала цінність майбутнього. Міф як основний елемент, що упорядковує знання про минуле в традиційній африканській ментальності. Форми вираження міфу: обряд і ритуал.

Релігійна основа африканських культур. Тотемізм, фетишизм, анімізм, культ предків як складові традиційних релігій чорної Африки. Чаклунство як форма африканських релігій. Обряди і ініціації – ритуальні символічні елементи життя африканського суспільства. Поняття «полідемонічні релігії». Релігійний синкретизм: різноманітність форм і типів. Кимбангізм як синтез західного християнства з релігійними віруваннями Африки. Релігійні вірування і обряди народів Африки. Ритуальні предмети, маски і скульптура як невід'ємна частина релігійної культури.

Африканська словесність: тематична і стильова специфіка. Фольклор Африки - різноманітні казки, міфи, пісні, байки, загадки, легенди, епічні перекази, які тісно пов'язані з міфологією і традиційними африканськими віруваннями. Писемність і література народів Африки. Культура і мова. Особливості літературної творчості, англо- і франкомовна літератури. Літератури Східної і Західної Африки та їх еволюція. Межі суахільської літератури. Зближення літератур в 70-ті рр. ХХ ст. Формування літератури сучасного типу. Літературні жанри. Роман - «Африканська ферма» Олів Шрейнер (1883), «Сумна земля» (1911), «Країна прибережних дерев» (1913) А.Ш.Кріпса, «Трава співає» (1950), «Марта Квест» (1952) Доріс Лессінг, «Люди міста» (1954) Сіпріана Еквенсі, «Сонце незалежності» (1970) та «Аллах не зобов'язаний» (2000) Амаду Курума Повість – «Сила – Доброта» (1926) Бакарі Діалло, «Любитель пальмового вина і його померлий виночерпій в місті мертвих» (1952) Амоса Тугуоли. Оповідь – збірка «Годідо» (1962) Ж. Діаша, «Друга кімната» (1962) Пітера Ленрі, «Ритми життя: історії про сучасну Нігерію» (1992) Акачі Адимору-Езеїгбо. Поезія: творчість Седара Сенгора (1906–2001) (збірки «Пісні у присмерку», «Чорні жертви», цикл «Осінь листя», поема «Елегія вітрам»), Агостиньо Него, Патріса Лумумби. Лауреати Нобілевської премії з літератури: Воле Шойінка, Надін Гордимер, Джон Кутзее.

Унікальні форми первісної демократії. Специфіка форм соціалізації молоді. Культурні програми обрядових дій. Архаїчні африканські суспільства: перші державницькі моделі.

Тема 4. Африканська художня і декоративно-прикладна культура

Живопис, архітектура, скульптура та декоративно-прикладне мистецтво Африки. Художні надбання народів Східної та Південної Африки. Ремісництво як форма самоідентифікації африканця. Традиційне мистецтво. Народна творчість. Тенденції в розвитку музики, театру, танцю. Своєрідність мистецтва Ефіопії. Створення національних форм мистецтва і тенденція культурної консолідації африканських держав. Відношення до реалізму в країнах Тропічної Африки. Проблема синтезу мистецтв, нерівномірність розвитку окремих його видів. Школа Пото-Пото. Вплив негро-африканської естетики на сучасну світову художню культуру. Шляхи розвитку африканських культур в системі міжнародної культурної взаємодії.

Підхід до творів мистецтва як до фетишів. Експресіонізм і незграбність форм творів декоративно-прикладного мистецтва. Естетика примітиву. Поняття краси людини (татування, виривання або загострення зубів, прикрашення губ, вух або волосся на голові). Керамічні портрети культури Нок. Пластика Іфе: царські портрети. Архітектура: різноманітність форм залежно від приналежності майстра до певного африканського племені. Будинки з глини і хмизу (околиці озера Чад). Глиняні палаци в Дагомеї. Великий храм в Зімбабве: «еліптичний храм». Палац Оби в Беніні.

Африканський фольклор, музика і танець народів Африки. Музичний фольклор африканців: яскраво виражений прикладний характер. Ідея підпорядкування людиною вищих сил. Примат танцювальної пластики над звуковою складовою в музичному мистецтві. Імпровізація як основа музичних творів, свобода інтонації. Роль ритму і ударних інструментів. Респонсорний (питання-відповідь) принцип будови музичної форми. Другорядність мелодійного початку. Джаз: африканські музичні традиції в просторі європейської культури. Сучасні африканські театр та кінематограф.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Особливості культури Далекого Сходу. Китайський компонент

Тема 5. Особливості культури Далекого Сходу. Періодизація китайської культури

Орієнтологія: поява та основні етапи розвитку. Концепції історії культури Стародавнього Сходу. Формаційний та цивілізаційний підходи до історії культури Сходу. Періодизація далекосхідних культур.

Далекій Схід як культурологічне поняття. Традиційність і життєздатність культури Далекого Сходу. Екологічна свідомість як культурна домінанта далекосхідної культури. Ставлення до природи у «людини Сходу» і «людини Заходу». Феномен «східного типу мислення» Характерні риси східної ментальності. Роль релігійного чинника в культурному бутті далекосхідних країн.

Походження назви «Китай». Культурно-географічні регіони Китаю. Природно-кліматичні і географічні умови Китаю. Соціально-економічна характеристика Китаю. Расовий склад, мови і народи Китаю.

Джерела історії культури стародавнього Китаю: писемні пам'ятки, матеріали археологічних досліджень, пам'ятки матеріальної культури. «Весна і осінь», «Книга історії», «Історичні записки» Сима Цяня, «Історія Ранньої Хань», «Історія Пізньої Хань». Археологічні дослідження Ю. Андерсона, П. Веньчжуна; знахідки гробниці імператора Цінь Шіхуанді, могили імператора Цзіна.

Етнічні реалії Китаю в історії і сучасності. Кітаєцентризм і культурна експансія Китаю в сусідні країни і регіони. Традиційні китайські уявлення про історію як про ланцюг династій, які змінюють одна одну. Концепція «небесного мандату». Традиційне і сучасне значення «гемін» - «зміна мандата» і «революція». Китайські міфології, підгонка історичних фактів під обов'язкові схеми. Циклічне сприйняття часу. Традиційна хронологія країн регіону: літочислення за гаслом правління імператора.

Підходи до вивчення історії культури Китаю. Європоцентристський підхід: акцент на універсальність європейського досвіду соціально-економічного розвитку та кітаєцентристський: пошук китайської специфіки. Цивілізаційний підхід: врахування співвідношення світової цивілізації і локальних цивілізацій.

Династичний критерій періодизації історії культури Стародавнього Китаю: період Трьох династій (Ся, Шан-Інь, Чжоу), імперія Цінь, імперія Хань (Західна Хань, Східна Хань). Етноментальні характеристики китайців; походження назв «Китай» і «Тянься». Роль географічного чинника в культурі Китаю як річкової цивілізації. Типові риси старосхідної культури і самобутність культури Китаю.

Формування основ китайської культури в архаїчний період. Держава Шан-Інь і створення союзу китайських племен.

Епоха Чжоу в історії Китаю і особливості її періодизації. Уявлення про матеріальну (по) і духовну (хунь) душі людини. Культ предків і жертвопринесення як спосіб здобуття безсмертя. Ворожильні практики. Виникнення ключовий концепції китайської політичних систем Китаю. Оформлення канонів і основних положень даосизму, моїзму, легізму. Збірки «Шу цзин» («Книга історії»), «І цзин» («Книга змін»), «Ши цзин» («Книга пісень»). Військовий трактат Сун-цзи. Китайська наука управління і стратегії. Вплив «Книги змін» на інтелектуальний розвиток і локальні традиції в країнах Східної Азії. Перетворення конфуціанства з морально-етичного вчення в політичну ідеологію. Основні поняття конфуціанства: сім'я (цзя) як матриця оптимального суспільного устрою та сакрального простору існування. Цюньцзи (шляхетний чоловік) як ідеал традиції, духовної всемогутності і як оптимальний громадянин держави. Ритуал (лі) як форма вселенської комунікації. Релігійний аспект ставлення до духів (лінь) і «сакрального» (сюань). Канонізація Конфуція. Поняття «варвар» і функції акультурації китайського правителя. Правитель як носій Вищої благодаті. Культ предків. Культ неба. Ієрогліфічна писемність: школи в Стародавньому Китаї. Досягнення китайської історичної науки.

Деспотичне правління першого імператора Цінь Шіхуанді: мілітаристська зовнішня політика, реформи, будівництво Великої Китайської стіни. Адміністративно-бюрократичний апарат і прошарок ши («служиві мужі»). Реформа писемності в епоху Цінь (221-206 до н.е.), її передумови та цілі (єдина імперія, подолання культурного регіоналізму, культурна та ідеологічна уніфікація). Мовні особливості Китаю. Вплив ієрогліфіки на формування культурогенних механізмів. Виникнення основних філософсько-релігійних систем Китаю. Оформлення канонів і основних положень даосизму, моїзму, легізму. Збірки «Шу цзин» («Книга історії»), «І цзин» («Книга змін»), «Ши цзин» («Книга пісень»). Військовий трактат Сун-цзи. Китайська наука управління і стратегії. Вплив «Книги змін» на інтелектуальний розвиток і локальні традиції в країнах Східної Азії. Перетворення конфуціанства з морально-етичного вчення в політичну ідеологію. Основні поняття конфуціанства: сім'я (цзя) як матриця оптимального суспільного устрою та сакрального простору існування. Цюньцзи (шляхетний чоловік) як ідеал традиції, духовної всемогутності і як оптимальний громадянин держави. Ритуал (лі) як форма вселенської комунікації. Релігійний аспект ставлення до духів (лінь) і «сакрального» (сюань). Канонізація Конфуція. Поняття «варвар» і функції акультурації китайського правителя. Правитель як носій Вищої благодаті. Культ предків. Культ неба. Ієрогліфічна писемність: школи в Стародавньому Китаї. Досягнення китайської історичної науки.

Чжаньго (царства, що борються, V-III ст. до н.е.) - міжусобні війни.

Повторне об'єднання Китаю під владою династії Хань (206 р. до н.е. – 220 р. н.е.). Правління третього імператора У-ді (141 р. до н.е. - 87 р. до н.е.) як творця могутньої держави періоду Західної Хань: прокладення важливої торговельної артерії - Великого Шовкового шляху. Реабілітація конфуціанства. «Цивільне» і «військове» чиновництво. «Писемність / культура» - вень як засіб перенесення «небесного» природного порядку на суспільство. Розширення знань Китаю про зовнішній світ. Китай і кочівники.

Династія Східна Хань (25-220 pp.). Завершення процесу культурної та етнічної консолідації в II-III ст. Уточнення етнічної самосвідомості та становлення парадигми «ми - варвари». Соціально-економічні, політичні детермінанти культури. Релігія як домінанта середньовічної культури китайців. Проникнення буддизму та його вплив на розвиток культури. Переміщення центру ханьської культури в Південний Китай. Ослаблення конфуціанського впливу. Посилення позицій даосизму. Натуралізація нового вчення через синтез з даосизмом і народними кultaми. Становлення системи буддистських монастирів. Ослаблення династії і початок епохи Троєцарства (220-280 pp.). Піднесення «військових» чиновників. Культ лицарської етики і благородства. Повстання «жовтих пов'язок» та поступова загибель імперії. Південні і Північні династії (V-VI ст.).

Епоха класичного Середньовіччя: «золотий вік» китайської поезії Розвиток науки. Епоха монгольського завоювання. Епоха зрілого Середньовіччя: розвиток вищої освіти. Політика Цин в галузі культури (сер. XVII - поч. XX ст.). Автохтонність китайської культури та її досягнення в епоху нового часу. Розширення діапазону китайської культури під впливом європейського проникнення (школа, освіта). Особливості культурної ситуації другої половини XIX в. Рух «за нову культуру» кінця XIX ст., вплив позитивістської філософії і соціології.

Сучасний Китай: поєднання культурних традицій і новацій. Ренесанс у розвитку китайської культури. Конфуціанська цивілізація як тип культури. Символи культурно-естетичної ідентифікації Китаю. Кінематографічний діалог Китаю і США.

Тема 6. Духовна культура Китаю

Традиційні релігійно-міфологічні уявлення давніх китайців: астральні культ, культ неба, культ предків, полярні космічні сили інь і ян. Світоутворення. Дуалізм в природі. Періоди світоутворення. Управління світом верховним государем. Інші світоправителі. Світоустрій. Астрономічний календар. Небеса. Система світобуття. Чумацький шлях. Зодіакальні тварини. Ставлення людей до зірок. Проживання душ покійних на зірках. Міфічні уявлення китайців про сонце, місяць і п'ять основних планет. Феномен земної атмосфери. Уявлення китайців про землю, гори, мінерали. Божества води і вогню. Рослини і тварини. Китайський космогонічний трактат «План Тай- цзи». Трактат Чжоу-цзи «Про план великої межі». Китайська практика фен-шуй. Космологічні погляди стародавніх китайців. Уявлення китайців про душу. Походження та існування душі в тілі людини. Уявлення про безсмертя. Тимчасовий відхід душі з тіла під час сну і летаргії. Існування душі після смерті. Вірування в продовження існування душі людини після її смерті. Ідея нерозривної єдності людини і природного світу, особистості та суспільства як основоположна ідея китайської цивілізації. Традиційність китайської культури. Складові китайської цивілізованості: писемність і ритуал.

Суспільно-політичні та релігійні вчення Стародавнього Китаю. Релігія і філософія: вірування царства Шань-Інь і Чжоу, конфуціанство, легізм, даосизм. Роль релігії в культурному розвитку. Конфуцій - «батько китайських церемоній». Морально-етичні та соціальні ідеї конфуціанства. Соціальне вчення моїзму. Легістська модель деспотичної держави, проголошення примату закону над морально-етичними нормами. Основні ідеї даосизму: ідеал простоти, природності людини, принцип «увей» (бездіяльності), відкидання технічної цивілізації. Релігійний симбіоз конфуціанства, даосизму, буддизму. Чань-буддизм.

Здобутки китайської науки і техніки. Внесок Цан Се у винайдення писемності. Винайдення паперу Цай Лунем. Школи в Стародавньому Китаї. Розвиток природничо-наукових знань: математики, астрономії. Китайські винаходи. Китайська хімія (відкриття пороху), алхімія та фармакологія. Значний розвиток народної медицини, відкриття лікувальних властивостей трав. Досягнення китайської історичної науки: Сима Цянь, Бань Гу, Фань Сі. Розвиток наукових знань у середньовіччі: книгодрукування, математика, медицина. Вищі державні школи в Пекіні та Нанкіні, мережа початкових шкіл у пізньому середньовіччі.

«Чотири дорожності кабінету вченого» (пензель, туш, папір, шовк). Культ предметів письма. Старокитайська література: конфуціанські канони «Книга перемін», «Книга історії», «Книга пісень», «Весна і осінь», «Бесіди і судження». Два жанри китайської поезії: пісні-геші та поеми-фу (Цюй Юань, його поема «Лісао» («Скорбота вигнання»), Сун Юй). Ієрогліфічний краснопис Ван: Січжі.

Літературоцентризм раннього Середньовіччя. П'ятислівний вірш - фу (творчість Кун Жуна, Цао Чжи). Літературний гурток «Сім мудрих з бамбукового гаю». Великий національний поет Юаньмін. Пейзажна лірика («Вірші про гори і води»). Музична палата. Класичне середньовіччя - «золотий вік» китайської поезії (Ван Вей, Лі Бо, Ду Фу, Ван Альші). Розвиток літератури: поява героїчної епопеї і роману. Драматургія: Гуань Ханьцин (п'єса «Доу Е юань» («Несправедливе обвинувачення Доу Е»), або «Сніг у червні»), Ван Шифу (п'єса «Західний флігель»), Лао Ше (п'єса «Чайна»), Го Можо (п'єса «Цюй Юань»). «Чотири великих твори» китайської класичної літератури – романи «Троєцарство», «Річкові затони», «Подорож на Захід» і «Сон в червоному теремі».

Тема 7. Китайська художня культура

Символіка, напрямки і зміст китайського мистецтва. Зв'язок містико-символічної традиції Китаю з принципами мистецтва. Конфуціанство в мистецтві: реальний часовий континуум, прямий та безпосередній зв'язок із словом. Даоське світосприйняття в мистецтві – натяк і недовомленість, втілення вічності у миттєвості.

Трактат «Шість правил живопису» Се Хе. Китайський традиційний живопис: синтез малярства, поезії, каліграфії. Символічне навантаження кольору та ієрогліфів (жовтий – колір імператорської влади). Жанри живопису: портрет; пейзаж як художньо-символічне усвідомлення найскладніших космогонічних та метафізичних проблем; живопис «квітів і птахів». Придворна школа і консерваторія. Академія живопису. Китайський традиційний монохромний живопис: люди, пейзаж. Вишивка по шовку. Особливості образотворчого мистецтва, народний лубок, гравюра.

Особливості китайської архітектури. Переважання дерев'яних конструкцій. Форма даху з вигнутими краями як характерна особливість китайської традиційної архітектури. Архітектурна практика фен-шуй («вітер-вода»). Традиційний китайський будинок, палац і храм. Палацова архітектура. Пекінський імператорський палацовий комплекс. Храми і вівтарі. Пагода як китайський буддійський храм. Храм Неба. Меморіальні споруди. «Ворота пошани». Гробниці. Глиняні та бронзові фігури могильного комплексу імператора Цінь Шіхуанді. Садово-паркова архітектура. Мости. Фортифікаційні споруди. Велика китайська стіна, що зведена для захисту північних кордонів держави від набігів кочівників (Перший етап будівництва стіни належить до IV-III ст. до н. е. Роботи з її добудови та оновлення тривали з перервами в різний час протягом наступних двох тисяч років). Житлові споруди. Скульптура та барельєфи, які прикрашають архітектурні споруди в Китаї - зазвичай це зображення драконів та інших чудовиськ страхітливого вигляду, різьблення яких є важким, переважаним деталями.

Китай – «батько» синтетичних мистецтв (опера, цирк). Пентатоніка – китайський звукоряд. Китайська музична нотація (на основі ієрогліфів). Музичні інструменти, оркестрове виконання. Пекінська музична драма. Вплив китайської музики на музичну культуру Японії, Кореї, інших країн басейну Тихого океану. Історія виникнення, національні особливості та естетичні принципи китайського театру.

Порцеляна – гордість китайського мистецтва. Цзіндечжень – основний центр виробництва фарфору. Чистота кольору, популярність монохромних виробів (Сунський період фарфору). Барвистість фарфору (Мінський період). Поліхромний фарфор (XIV ст.). Біло-синій фарфор (XV ст.). Творці фарфорового посуду, статуеток, фарфорового вазопису. Зразки китайської порцеляни в музеях України.

Традиційні види мистецтва в країнах ареалу.

Тема 8. Матеріальна і побутова культура Китаю

Самобутній характер китайської матеріальної культури. Шовківництво як новація китайського ремесла. Виготовлення паперу, порцеляни, лакових виробів. Ужиткове мистецтво Китаю: робота по металу, малювання та виготовлення штучних квітів, виробництво фарфору і кераміки, лакові вироби. Паперові вироби: кольорові ліхтарі, паперові змії, іграшки. Народні ремесла: різблення по нефриту та по слоновій кістці, перегородчаста емаль.

Конфуціанські етико-ритуальні норми як чинники китайської культури. Роль родини у житті китайця.

Храми предків. Мао - домашні храми предкам. Форми переміщення душі з могили. Переселення душ в предмети. Устрій домашнього храму. Переселення душі з могили в храм предків. Види вшанувань душі, що оселяється в домашній храм. Форми служіння покійному.

Мета шлюбу - забезпечення благоденства покійних. Формальне сватання. Обряд відправлення дарів в будинок нареченої. Проводи нареченої. Обряд у шлюбній кімнаті. Представлення дружини батькам і предкам чоловіка. Причини розлучення. Багатоженство. Права первородства. Рід. Обряд представлення первістка предкам. Права первістка і «другорядних синів». Відповідальність глави сімейства перед державою. Необмежена влада його в сім'ї. Поклоніння господареві будинку. Доповіді предкам про всі головні події, що відбуваються в будинку. Доповіді імператора предкам. Обряди, що дають можливість родичам одного роду знати один одного. Сімейні збори. «Сто родів» - родоначальники Китаю. Вплив культу предків на моральність людей.

Китайські обряди і звичаї. Гендерні стереотипи.

Поховальні обряди. Китайська книга мертвих. Приготування тіла до поховання. Збереження тіла покійного. Годування покійного. Обряд відвідування покійного. Облаштування могили. Царські могили і цвинтарі. Становище дружини після смерті чоловіка. Посмертні шлюби. Кривава помста за вбивство. Канібалізм. Власність покійного. Подарунки покійному. Жертвоприношення мертвим. Духи в житті китайців.

Китайські свята (народні, релігійні, офіційні). Новий рік. Свято ліхтарів. Свято літа. Свято осені. Стародавні ритуальні танці. Особливості проведення дозвілля. Китайська кухня. Одяг і прикраси.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Далекосхідний регіон: індійський та японський компоненти

Тема 9. Періодизація індійської культури. Характеристика основних етапів культури Індії

Походження назви «Індія». Культурно-географічні регіони Індії. Природно-кліматичні і географічні умови Індії. Соціально-економічна характеристика Індії. Расовий склад, мови і народи Індії.

Джерела історії культури Стародавньої Індії: староіндійські писемні джерела, повідомлення іноземців про Індію, пам'ятки матеріальної культури. Походження назви «Індія». Веди, «Закони Ману», Махабхарата та Рамаєна як джерела історії культури Індії. Археологічні розкопки Мохенджо-Даро, Хараппи, Чанху-Даро, Калібангани. Внесок Маршалла, Сахні, Банерджі у дослідження індійських старожитностей.

Релігійний критерій періодизації історії культури Стародавньої Індії: Доведійський, Ведійський, Буддійський, Класичний періоди. Поліетнічність населення Індії та ментальні характеристики. Етнокультурне розмаїття і цілісний духовний феномен давньоіндійської культури. Роль географічного чинника в культурі Індії як річкової цивілізації. Типові риси старосхідної культури і оригінальність культури Індії. Співвідношення понять «індійська» та «індуська» культури; ідентифікація понять «індієць», «індус» та «індуїст».

Протоіндійська цивілізація в долині Інду: високий рівень розвитку матеріальної культури. Культура Мохенджо-Даро і Хараппи: зародження культури на півострові Індостан. Загальна характеристика основних особливостей поселень Мохенджо-Даро і Хараппи (планування міст, типи міських будівель, ритуальні комплекси). Занепад міст Індської долини. Основні гіпотези щодо проблеми загибелі доарійської цивілізації. Арійське «завоювання» півострова Індостан. Індоевропейці і арії: наукові гіпотези і «нарколоністські спекуляції» по питанню: «звідки прийшли індоарії?». Загальні риси матеріальної культури індоарійських племен. Міграція індоарійців і виникнення держави в долині Гангу. Історичне значення походу Олександра Македонського в Індію. Правління династії Маур'їв. Зовнішня та внутрішня політика Ашоки. Розквіт імперії Гуптів за правління Чандрагупти II. IV-V ст. - «Золотий вік Гуптів». Соціальний устрій індійського населення: система варн (брахмани, кшатрії, вайш'ї, шудри). Поділ на касты. «Недоторкані» як суспільні ізгої. Патріархальна індійська сім'я і традиція саті. «Закони Ману» про систему чотирьох варн. «Артхашастра» як джерело з управління давньоіндійським суспільством.

Періодизація та особливості середньовічної культури Індії. Соціально-економічні, політичні детермінанти культури. Релігія як домінанта середньовічної культури індусів. Раджпутський період середньовічної Індії. Виникнення індуїзму. Філософія середньовічної Індії (шість ортодоксальних шкіл).

Епоха Делійського султанату: Індія в орбіті мусульманського світу. Епоха Могольської імперії. Причини занепаду культури індійських народів в XVII-XVIII ст. Політика нищення пам'яток індуїстської культури. Англійська колонізація Індії. Нове в культурній ситуації в Індії під впливом європейців (XIX ст.). Проблема копіювання середньовічних форм і культурного прогресу. Становлення нової індійської культури. Зрушення в національних літературах, основні течії. Творчість Р.М.Роя. Театр парсів (XIX ст.), його драматургія, естетика. Взаємозв'язок суспільно-політичних і культурних процесів в національних культурах Індії. Боротьба індусів за незалежність. Реформаторські рухи (друга половина XIX ст.). Попередники Бенгальського Відродження. Рабіндранат Тагор. Ненасильницька діяльність Д.Неру. Соціокультурні проблеми сучасної Індії. Релігійний сепаратизм та екстремізм деяких угруповань.

Тема 10. Духовна культура Індії

Етнічні та культурні особливості духовного життя народів Індії. Спосіб життя і менталітет, вплив індуїзму і ісламу, проблема синтезу.

Міфологія давньої Індії. Веди - «знання» стародавніх індусів. Давньоіндійські релігії. «Махабхарата» і «Рамаяна» - пам'ятки індійської літератури. «Закони Ману» - релігія і право давньоіндійського суспільства.

Ведизм як релігійно-міфологічна система: Рігведа, Самаведа, Яджурведа, Атхарваведа. Коментарі до Вед: Брахмани, Араньяки, Упанішади. Релігія брахманізму. Становлення логіки (п'ятичленний індійський силогізм) і прото риторики в брахманській культурі (на прикладі системи парішад - палацових диспутів). Формування ведійської літератури: літературний комплекс Вед. Типи традиційної літератури: шруті та स्मृति - основні особливості. Види літератури: Саміт (мантри), брахмани, араньяки, Упанішади. Культура «Рігведи». Основні міфологічні сюжети ведійської літератури і характеристика «пантеону» богів. Поняття сансари та карми.

Писемність і література: ведійська література, «Махабхарата» і «Рамаяна».

Загальна характеристика індійської філософської проблематики. Філософія як самостійна галузь знання. Інтелектуальна терпимість як особливість індійської філософії. «Ортодоксальні» (Астіка) і «неортодоксальні» (настіка) школи в історії філософії Індії. Шість класичних філософських учень: санх'я, йога, ньяя, вайшешика, міманса, веданта.

Санх'я. Ішваракрішна та його «Санх'я-Карика»: вчення про гуни (тамас, саттва, раджас), Пурушу і Пракріті; доктрина джерел пізнання, вчення про розвиток.

Класична йога. Значення слова «йога» в історії індійської традиції. Ставлення йоги до санх'ї. Загальна характеристика «Йога-сутри» Патанджалі і коментарі до них. «Вьяса-бхашья». Мистецтво йоги і його різновиди. Йога – найдавніша система досягнення повної гармонії людського існування. Мета – ідеально здорові тіло й дух, рівновага між ними. Ідея Бога в системі йоги.

Ньяя. «Ньяя-сутри» Гаутама і «ньяя-бхашья» Ватсьяяни: загальна характеристика та основне коло проблем трактатів. Система логіки: визначення, висновки, силогізм, порівняння. Теорія аргументації ньяї. Вайшешика: вчення про сутність (Драва), якості (гуни) і дії (карма). Система основних категорій вайшешика (по трактату «Вайшешика-сутри» Канади і «Збори характеристик категорій» Прашастапади). Атомістична теорія вайшешика.

Міманса: ставлення міманси до вед. Загальна характеристика «Міманси-сутр» Джайміні. Вчення про джерела пізнання Джайміні, Прабхакари і Кумарілі: схожість і відмінність. Вчення про вічність звуку. Доктрина атмана. Бог в системі міманси. Ритуал і екзегеза в системі міманси. Природа дійсності. Етика міманси. Вчення про звільнення.

Веданта. Загальна характеристика проблематики та місця «Веданти-сутр» в системі. Гаудапада («Мандука-Карика»): вчення про рівні свідомості; ілюзорність світу і проблема творіння. Недвоїстість веданти Шанкар. Атман в системі Шанкар. Доктрина ілюзорності світу: майя і Авіда. Співвідношення світу і природи в системі Шанкар. Вчення Шанкар про «ніргуна» і «Сагуна» Брахмани. Доктрина двох точок зору. Теїстичний монізм вишішта-адвайта Рамануджі: джерела пізнання, співвідношення «Я» і свідомості. Бог і матерія в системі Рамануджі. Філософський дуалізм Мадхва: вчення про принципову відмінність Бога, душі і світу.

Неортодоксальні матеріалістичні школи філософії.

Релігія буддизму. Сідхартха Гаутама та його вчення. Трілакшана (три ознаки буддизму): Аніта (мінливість буття), дуккха (страждання), анатман (відсутність душі як безсмертної сутності). Чотири благородні істини («Арья Сатта»), «восьмеричний» шлях, поняття нирвани та карми. Концепція дхарм і розуміння сансари. Загальний характер позову едиктів Ашоки (III ст. до н. е.) як одного з основних джерел з раннього буддизму. Сангха - чернеча громада як елементарна «одиниця» традиційного буддизму. Формування та структура палійського канону. Розкол у буддистській громаді: Тхеравада (Хінаяна) і Махаяна - філософсько-релігійні аспекти відмінності. Основні ідеї «праджняпарамітської» літератури: склад, особливості змісту; поняття «вищого знання» (праджня), види досконалостей (парам) і співчуття (Карун). Вчення про будди. Доктрина накопичення заслуг (пунья) для досягнення чистої землі (бхумі). Ваджраяна: загальна характеристика «алмазної коліснички» або шляху миттєвого просвітлення. Особливості тантричного буддизму. Релігійно-філософські школи та їх зв'язок з ведійськими текстами. Література буддистського канону.

Релігія джайнізму. Ідея ахімси (ненашкодження живим істотам). Строгий аскетизм. Джайнізм: уявлення про традиції тіртханкара («творців переправи»). Етика джайнізму: основні поняття доктрини, «п'ять великих обітниць». Загальна характеристика та структура джайнського канону. Дві традиції: шветамбарська та дегамарська. Причини розколу джайнської громади.

Релігія індуїзму. Індуїстський пантеон - «тримурті» (Брахма, Вішну, Шива). Розвиток віровчення та індуїстська література. Основні течії індуїзму: вішнуїзм і шиваїзм. Культ тварин та ритуали індуїзму. Уявлення про богиню-матір. Шанування природи в індуїзмі: священні тварини, культ дерев і рослин, священні річки, культ каменів і гір. Індуїстські храми і ритуали. Основні свята в індуїзмі. Тантризм. Тантра: мова і символіка тантри. Тантричне вчення про устрій всесвіту і людини. Школи та методи тантри. Міфи і культові практики.

Розвиток математики та медицини. Лікувальна школа аюрведа. Внесок Індії у світову культуру: відкриття десяткової системи обчислення, шахів. Лінгвістика: загальна характеристика та основні ідеї «Восьмикнижжя» Паніні і коментар Патанджалі.

Санскрит як інтегруючий фактор культурного розвитку. Три різновиди санскриту: ведійський, епічний, класичний. Освіта: школи, буддистські університети. Давньоіндійські наукові знання: математика, астрономія. Значний розвиток медицини. Махабхарата та Рамаяна як пам'ятки літератури і справжні енциклопедії давньоіндійських традицій, звичаїв. Поет і драматург Калідаса.

Розвиток літератури на місцевих мовах. Жанр обрамленої повісті (поет Сомадева). Розвиток літератури у період мусульманського завоювання: творчість узбецького письменника Бабур, поета Нусраті. Літературні жанри: газель, ріті, житійна література.

Вплив ісламу на духовну культуру середньовічної Індії. Суфізм. Сикхізм як індомусульманське релігійне вчення і діяльність Нанак. Формування сикхізму. Основні писемні пам'ятки сикхізму. Святині сикхів. Руху і групи в сикхізмі. Сикхські свята.

Махдистський релігійний рух в епоху Могольської імперії.
Реформаторські рухи: «Брахмасамадж», «Арьясамадж». Неоіндуїзм. Неоведантизм. Діяльність Рамакрішні та С.Вівеканди.

Тема 11. Художня, матеріальна і побутова культура Індії

Образотворче мистецтво як синтез архітектури, скульптури, живопису. Мистецтво Індії: драматургія, театр, своєрідність музики та поезії. Символіка танців та релігійних обрядів в Індії.

Архітектура і скульптура. Інтер'єр та декор храмів. Два основні стилі: північний (індоарійський) і південний (дравинський). Меморіальна колона стамбха. Ступа як тип буддистської споруди. Чайтья - буддистський печерний храм. Печерне зодчество Аджанти. Скепний храм Кайласанатха. «Великий храм» в Танджурі. Образотворчий канон. Нові типи сакральної архітектури. Мінарет Кутб-Мінар (м.Делі) в період мусульманського правління. Поєднання мусульманських мотивів з індійськими традиціями в мистецтві. Мавзолей Тадж-Махал в Агрі - перлина індійської архітектури. Могольська школа індійської мініатюри. Бронзова та мідна скульптура. Канонічна іконографія Будди. Фігури Будди у традиційних позах самозаглибленого споглядання та в стані відчуження, бронзовий Шива у вигляді граційного юнака з чотирма руками, зігнутими у витонченому жесті, вогняний ореол навколо всієї фігури та ін. Фігуративність індійської скульптури. Скульптури Будди в Ганхарі та Матхурі. Еротичні скульптури (мітхуни). Особливості сучасної скульптури.

Самобутня індійська музика. Класична, народна та сучасна музика Індії. Танцювальна драма «сангіт» як синтез поезії, музики, хореографії. Танець в культурі Індії. Значення поз, жестів, позицій рук (мудра). Народні танці Класичні танці: сольні та/або танцювальна драма (бхаратанат'ям, одісі, мохінат'ям, кучіпуді, маніпурі, сатрія, катхакалі, катхак). Манера співу.

Індійське кіно. З 1971 р. Індія – світовий лідер з виробництва художніх фільмів. Музика і танець в індійському кінематографі. Фільми соціального спрямування: «Бродяга» (реж.Р.Капур), «Мати-Індія» (реж.Мехбуба). Гостросюжетні фільми («Помста і закон» (реж.Р.Сіппі). Мелодрами («Месник», реж.П.Чакраварті). Комедії. Особливості мови та стилю індійського кіно.

Ужиткове мистецтво Індії. Вироби із напівдорогоцінних каменів, кришталеві релікварії у храмах Індії. Різьба по слоновій кістці, перламутру. Вироби з лакового дерева. Карбоване срібло.

Повсякденне життя стародавніх індійців. Село. Землеробство і скотарство. Місто. Розваги. Господарське життя. Торгівля та фінанси. Каравани і торгові шляхи. Морська торгівля і іноземні зв'язки.

Варни і касты та їх роль у суспільному житті Індії. Основні правила співжиття. Роль традицій у житті індуса. Формування комплексу «4-х життєвих стадій» (ашрама): брахмачар'я, гріхастхі, ванапрастха, санньяса. Доктрина цілей людського життя - артха, кама, дхарма і мокша. Уроцисті жертвоприношення (шраута) і обряди арійців ранньоведичного періоду: раджасуя - помазання на царство; ваджапея - «наповнення силою» царської влади, ашвамедхі - жертвоприношення коня. Загальна характеристика ведійського ритуалу. Поняття «жертвоприношення» (яджну).

Військова справа: зовнішньополітична підготовка до війни. Давньоіндійське військо. Озброєння. Ведення війни. Закони війни. Політика. Царська влада. Обов'язки царя - вчення про раджадхарму. Радники і чиновники. Місцеве управління. Сільська адміністрація. Основа законодавства. Відправлення правосуддя. Покарання. Секретна служба.

Давньоіндійська сім'я. Сімейні відносини. Давньоіндійські домашні обряди (санскари). Значення слова «санскара» і число санскар. Мета домашніх обрядів. Складові частини санскар. Санскари, чинені до народження дитини - гарбхадхана (успішне зачаття), пумсавана (народження хлопчика), сімантоннааяна (поділ волосся). Санскари дитинства - джатакарма (народження дитини), намакарана (наречення імені), нішкрамана (перше винесення з будинку), аннапрашана (перше годування твердою їжею), чудакарана (стрижка), карнаведха (проколювання вух). Санскари навчання - відьярамбха (вивчення алфавіту), упанаяна (посвячення), ведарамбха (початок вивчення Вед), кешанта (гоління бороди), самавартана (закінчення учнівства). Весільні церемонії (віваха). Поховальні обряди (ант'єшти). Саті. Житло. Їжа й питво. Санітарія та гігієна. Кулінарні традиції. Традиційний індійський одяг: сарі, чолі, леханга, сальвар-каміс.

Тема 12. Періодизація японської культури. Характеристика основних етапів культури Японії

Походження назви «Японія». Культурно-географічні регіони Японії. Природно-кліматичні і географічні умови Японії. Соціально-економічна характеристика Японії. Мови і народи Японії.

Історія Японії: етнічний та територіальний підходи. Проблема етногенезу японців. Загальна історична, геокulturологічна характеристика поняття «Японія» (Ніхон; острівна країна Далекого Сходу; «країна, де сходить Сонце»). Китай в японській національній історії. Особливості японського національного характеру; стереотипи поведінки та мислення. Навколишнє середовище та його вплив на господарське життя і менталітет японців. «Острівна» свідомість, «дух Ямато», тенденція до мініатюризації. Роль релігії у збереженні самобутності японської культури. Внутрішні засади та специфіка японської культури. Групізм як спосіб формування особистості в японському культурному дискурсі. Символи культурно-естетичної ідентифікації Японії. Головні міфологеми японської виключності: культ Сонця (Аматерасу), культ імператора (мікадо). Національні символи та цінності японської культури. Японська культурна самобутність крізь призму міжнародних і міжрегіональних контактів (Китай, Індія, Західна Європа, Північна Америка).

Періодизація культури Японії. Особливості культури стародавньої Японії (IV тис. до н.е. – VI ст. н.е.). Культура Дзьомон: особливості поширення, матеріальної і духовної культури. Культура Яйой. Епоха царів Ямато середньовічної Японії: становлення національної релігії синтоїзму, формування культурогенних механізмів, початок політичної культури Японії. Кургани кофун.

Особливості культури періодів Асука (552-645 pp.) та Нара (645-794 pp.). Проникнення буддизму в Японію. Період перетворень за китайським зразком. Зародження традиційної картини у релігійному житті країни: синто, буддизм і конфуціанство. Соціально-економічні, політичні детермінанти культури. Народження національної свідомості, культурно-релігійна цілісність Японії.

Епоха Хейан (794-1185 pp.) - «золотий вік» японської культури. Розквіт аристократичного мистецтва. Імператор тенно та імператорський двір. Культура аристократії. Специфіка японського мистецтва класичного періоду: література і образотворче мистецтво. Світ і людина в японській культурі.

Культурна атмосфера країни в період Камакура (1185-1333 pp.) і Муроматі (1333-1573 pp.). Передумови соціального й політичного перевороту в Японії кінця XI ст. Епоха сьогунату і прихід до влади самураїв. Самурайська культура: аристократії і війни. Монгольські походи, Китай і формування японської ідентичності. Дзен-буддизм. Бусідо як кодекс поведінки. Комплекс військових мистецтв - кемпо. Поширення дзен. Еволюція японської естетики: Принципи моно-но аваре, юген, вабі і сабі. Поняття істинності макото в японській культурі.

Соціально-історична атмосфера країни в період Момояма. Передумови об'єднання Японії. Створення єдиної централізованої країни. Діяльність перших об'єднувачів країни: Ода Нобунага, Тойотомі Хидейосі, Токугава Ієасу.

Соціокультурна атмосфера Японії у період ізоляції країни. Епоха Едо (1614-1868 pp.). Зародження міської культури «укійо». Риси дворянської, самурайської, міської культур. Перші європейці в Японії. Проникнення в країну християнства. Особливості правління сьогунської династії Токугава. Заходи, спрямовані на консервацію феодальних інститутів. Нові риси культури. Національний характер, особливості спілкування та соціальної регуляції поведінки. Дзен в житті японця. Загальна характеристика соціального та культурного розвитку Японії в умовах самоізоляції. Захід в Японії: проблема впливу, португальські місіонери і голландські вчені. Консервативні витоки формування національної культури.

Епоха «Ренесансу» в Японії. Період Генроку (1688-1703 pp.). Культ природи у засадах самоідентифікації представників далекосхідних культур.

Становище Японії після соціального перевороту Мейдзі (1868 p.). Останні роки правління сьогунату. «Відкриття» країни. Модернізація культурного життя Японії у другій половині XIX ст. Японське просвітництво. Особливості релігійної ситуації та вплив її на культурні процеси. Вплив європейської культури на Японію: від симбіозу до синтезу в окремих сферах мистецтва і літератури. Трансформація ролі та функцій імператора в японському суспільстві. Імперська ідеологія і традиційні цінності. Японська культура в Європі і США.

XX ст. Широке запозичення західної культури та зміни в образі життя суспільства. Інтернаціоналізація японської культури та включення її у світовий культурний процес на рубежі XIX-XX ст. Націоналізм і політика Японії в першій половині XX століття. Гігантоманія у традиційній і національній культурі Японії. Роки війни та реакції. Мілітаризація Японії та посилення ідеологічного контролю. Поразка у другій світовій війні і криза національної ідентичності в період окупації. Післявоєнна країна. Економічний характер ренесансу культури Японії. Японське «економічне диво». Японія як торгова марка: японський етикет, японський менеджмент, японська якість. «Загадкова Японія» очима японців і європейців. Феномен японізації Заходу. Японія - «музей азіатських культур». Цивілізаційна специфіка Японії; феномен «японського чуда». Японія і Захід; сучасні глобалізаційні процеси. Політика «кавай» сучасної японської держави. Американізація сучасної Японії та японізація масової культури Заходу.

Тема 13. Духовна культура Японії

Духовні складники японської культури: синтоїзм, конфуціанство, буддизм (дзен-буддизм, ребу-сінто). Синтоїзм як основа японської культурної самобутності. Домінанті японської духовності; пантеїстичний естетизм як визначальна риса. Японська філософія прекрасного: сабі, вабі, сібуй, юген.

Виникнення релігійної системи синто - «шлях богів». Особливості і своєрідність синтоїзму. Культ богині сонця - Аматерасу. Культ предків, обожнення духів. Японська міфологія. Японська писемність і література. Основні літературні жанри: моногатарі, Ніккі, вака (танка), хайку, гесаку. «Кодзікі» («Записи давніх діянь») - найдревніша пам'ятка японської писемності, священна книга синтоїзму. Поетична антологія епохи Нара - «Ман'ю-сю» - «Збірка міріад листків». Розвиток літератури: Хитомаро, Якамоті. Танка - традиційний японський п'ятивірш.

Конфуціанство і японська моральна культура (кодекси честі «бусідо» і «гірі»). Феномени японської культурної самобутності: самураї, сумо, дзюдо.

Проникнення буддизму в Японію. Роль Сетокі Тайсі у поширенні буддизму. Просвітницька діяльність Кукая. Перші школи та університети. Становлення національних літературних жанрів: повість, роман, ліричний п'ятивірш. Японські письменники: Мурасакі Сікібу, Мітіцуно-но кока. Японська музика і танець. Японський традиційний живопис.

Поезія (хайку, танкі). Розквіт поезії хайку. Творчість Мацуо Басьо. Проза Іхара Сайкаку.

Релігійна ситуація в країні в епоху Хейан. Езотеричний буддизм: Тендай та Сінгон. Поява буддизму «Чистої землі». Літературна та поетична творчість Хейана (казки, ліричні повісті, романи, щоденники). «Повість про Гендзі» Мурасакі Сікібу - «вершина японської прози всіх часів».

Проникнення дзенських ідей в Японію. Два напрямки в дзен-буддизмі (Ріндзай та Сото): відмінності та основні принципи. Вчення Догена. Дзенські монастирі й храми в Камакурі й Кіото.

Поширення християнства в Японії. Школа «голландської науки» (рангаку) і школа «національної науки» (кокугаку) та їх роль у формуванні ідеологічної опозиції сьогунату. Рух за відродження національних традицій. Літературний гурток «Кен'юся».

Японська класична література як джерело художніх ідеалів. Творчість Одзакі Кое, Ямада Біме та ін. Творчість Абе Кобо (1924-1993 pp.): проблема співвідношення між особою і суспільством. Зіставлення прози Абе Кобо і А.Камю, Ж.-П. Сартра, Ф.Кафки. Тема самотності в творчості Абе Кобо. Особливості художнього методу Абе.

Тема 14. Японська художня культура

Самобутність японської архітектури: нерозривність внутрішнього простору і навколишньої природи, храмова і палацова архітектура. Найбільші синтоїстські святилища Японії. Синтоїстський храм в Ісі - «духовна батьківщина» японської

нації. Мистецтво виготовлення глиняних фігур «ханіва». Японські пагоди. Храм процвітання закону. «Тодайдзі» – «Великий храм Сходу» – апофеоз будівельної майстерності Японії VIII ст. Розвиток буддійської пластики у VII-VIII ст.

Скульптурні і живописні образи езотеричного буддизму. Головні тендайські й сингонські храми і монастирі Японії. Амідайські храми епохи Хейан. «Храм Фенікса» (1052-1053 pp.). Роль кіотоського монастиря Дайтокудзі в історії дзенських мистецтв. Скульптурні і живописні образи езотеричного буддизму.

Секуляризація мистецтва. Національний живопис «ямато-е».

Розвиток монохромного живопису «суйбоку-га». Вплив чаньського мистецтва епохи Тан і Сун (Китай) на японських художників XV століття. Мистецтво «суйбоку-га» – найвище втілення духу буддизму дзен. Естетичні принципи і стилістичні особливості дзенського монохромного живопису. Його теми і сюжети. Творчість японських художників «суйбоку-га»: Мокуана, Као, Бомпо, Дзесцу. Сессю – художник-«титан» XV століття. Школа Сессю. Творчість Соамі, Сессона, Тохаку, Нітена, Хакуїна і ін.

Специфіка «дзен-га» (дзенського живопису) XVII- XVIII ст.

Характер мистецтва в епоху Момояма. Японські феодальні замки і палаци як вираження суті епохи. Найбільші замки Японії. Палацовий інтер'єр і настінний живопис. Естетика і соціальний сенс декоративних розписів. Художні принципи живописної школи Кано. Японське сценічне мистецтво, основні театральні жанри: Бугаку, Но, Кьоген, Бунраку, Кабукі, Дзерурі.

Японський театр Но: Походження театру. Втілення основних естетичних законів дзен-буддизму в мистецтві театру Но. Синтетична і символічність театру. Драматургія театру. Умовність жестів. Поетична мова Но. Театральний ефект костюмів театру Но: декор повинен відповідати ролі, для якої він призначений. Бутафорія і аксесуари. Костюми і маски. Музика і сценічна мова. Акторське мистецтво. Проблеми сучасного театру Но.

Розквіт театрального мистецтва городян Кабукі. Кабукі («мистецтво пісні й танцю») – вид театрального дійства, що виник у період розвитку культури міста (починаючи з XVII ст.). Ляльковий театр Дзерурі. Драматургія Тікамацу Мондзаемона.

Гравюра «укійо-е» як втілення нового світовідчуття епохи. Демократичний характер нового мистецтва. Техніка гравюри «укійо-е». Основні теми і сюжети. Творчість найбільших майстрів японської гравюри: Хісікава Морунобу, Судзукі Харунобу, Ісода Корюсай, Торій Кіснага, Кітагава Утамаро. Естетика жіночого портрета в гравюрі «укійо-е». Новаторство Тосюая Сяраку – творця портрета актора Кабукі.

Розквіт ліричного пейзажу в гравюрі «укійо-е». Творчість Андо Хіросіге. Революційний характер творчості Хокусая – художника, філософа, письменника. Хокусай – книжковий графік-експериментатор. Енциклопедичність творчості Хокусая. Проголошення нової естетики. «Манга». Пейзаж в творчості Хокусая. «36 видів Фудзі» – поворотний момент в розвитку японського живопису. «Сто видів Фудзі». Роль Хіросіге в розвитку японської гравюри «укійо-е». Нове сприйняття природи. «53 станції Токайдо» та інші графічні серії художника.

Особливості становлення та розвитку японського кінематографу. Творчість Акіро Куросави. «Аніме» та «манга». Японська музика.

Тема 15. Матеріальна і побутова культура Японії. Культура інших країн Далекого Сходу.

Мистецтво садів як віддзеркалення філософії та естетики дзен-буддизму. Походження японських садів. Типи садів. Сад як втілення «земного раю» в епоху Хейан. Знамениті сади дзенського майстра Мусо Сосекі (1275-1351 pp.). Золотий і Срібний павільйони – осередок культурного життя Кіото в XIV- XV ст. Символіка і філософський сенс «сухого» дзенського саду. Єдність естетичних принципів живопису тушшю «суйбоку-га» і мистецтва садів. Ландшафтний сад. Знамениті сади Кіото.

Художні ремесла (лиття, кераміка, фарфор, ткацтво, ікебана). Розвиток декоративних мистецтв і гравюри на дереві «укійо-е» в епоху Едо. Нецке – мініатюрна скульптура японських майстрів епохи Едо. Походження нецке. Основні сюжети. Традиційні форми і матеріали.

Естетика і філософський сенс чайного ритуалу. Зародження культу. Чайний ритуал як віддзеркалення естетики і філософії дзен-буддизму. Етапи розвитку і осмислення Шляху: Мурата Сюко (1423-1502 pp.), Такено Дзе (1502-1555 pp.), Сен але Рікю (1522-1591 pp.). Роль монастиря Дайтокудзі в історії чайного ритуалу. Чайний ритуал в епоху Едо і Мейдзі. Естетика і філософія чайного саду. Мистецтво ікебани, бонсай, орігамі, темарі.

Традиції і звичай японського народу. Традиційне житло. Одяг. Японська кухня.

Культура Монголії. Первісна культура. Особливості культури у період Чингісхана. Палаци. Поширення буддизму. Скульптура. Роль Дзанабадзари у становленні школи бронзової скульптури. Монгольський живопис – ікони-танка. Ужиткове мистецтво. Інкрустація дорогоцінним камінням зброї, кінської зброї тощо. Звичаї й традиції монголів. Монгольська юрта. Традиційні одяг та їжа.

Особливості культури Кореї. Корейський півострів: географічне положення та кліматичні умови. Теорії етногенезу корейців. Поява перших гомінідів на території Кореї і палеоліт. Мезолітичні і неолітичні культури Кореї. Корейська мова і писемність (хангиль і ханчча). Відносини країн Корейського півострова з Китаєм та Японією. Перша держава корейського півострова Кочосон (Стародавній Чосон в 2333 р. до н.е. – 108 р. н.е.), форми правління через релігійних лідерів і світських правителів. Муїзм - традиційна релігія Кореї. Роль муїзму у формуванні корейської духовної культури та релігійного життя Кореї. Вхідження території Кореї до складу імперії Хань. Ранні держави Когурьо, Пекчетаї Сілла. Оформлення політичних і культурних центрів на півночі і півдні півострова. Об'єднана держава Сілла (636-935 pp.).

Вплив китайської культури і буддизму. Палацовий комплекс Кьоннобокун. Проникнення буддизму, конфуціанства і даосизму на Корейський півострів. Розквіт буддійської культури в період Корі (918-1392 pp.). Посилення китайського впливу і поширення конфуціанства. Протистояння конфуціанства і буддизму в період династії Чосон (1392-1910 pp.). Формування традиційних ідеалів і цінностей корейського суспільства під впливом конфуціанства. Вплив буддизму на розвиток образотворчого мистецтва, живопису та літератури.

Корейська кераміка: особливості та класифікація. Різноманітність селадон: вази для квітів, чайники, чаші у вигляді лотосу, глеки, курильниці. Введення нової техніки декору: інкрустація білою глиною, що утворює візерунки з маленьких квітів або птахів (місіма). Найбільш розповсюджений орнамент – зображення лотоса із крученими шпильчастими пелюстками та круглою рельєфною серцевиною. Ювелірні прикраси із золота, нефриту, скла, бронзи. Значення танців, музики та видовищних

мистецтв у традиційній культурі Кореї. Форми традиційної музики Кореї: Нонака і самульнорі (ударна музика), санчжо (інструментальна музика), «Сольна» народна опера пансорі. Придворна музика. Аристократична камерна музика - опера чангик. Придворні і народні танці. Тенденції у розвитку національної культури в період окупації Кореї Японією. Особливості традиційної культури корейців.

Культура Непалу. Ламаїзм як визначальний чинник розвитку. Монастирі та палацові комплекси. Палац Потала. Палац Побран Марпо. Традиції і звичаї тибетців.

Особливості культури В'єтнаму, М'янми, Таїланду, Лаосу, Бірми, Камбоджі (Кампучії).

Значення і роль культури далекосхідних країн для сучасного світу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Арабо-мусульманський та латиноамериканський культурний регіон

Тема 16. Особливості культури Близького Сходу. Періодизація культури арабо-мусульманських країн

Культурна спадщина арабо-мусульманської цивілізації. Два класичних підходи до вивчення арабо-мусульманської середньовічної культури. Проблема «хибних» культурних, релігійних і філософських стереотипів. Специфічні особливості традицій мусульманського Сходу. Європейські мислителі про арабо-мусульманську культуру та своєрідність її впливу на середньовічну Європу. Змішання культур в Мавританській Іспанії. Поширення в Європі мусульманської культури. Іслам та європейська самосвідомість. Мислителі епохи Просвітництва про іслам (Вольтер, Дідро, Гольбах, Руссо, Гердер). Гегель про мусульманську цивілізацію. Вплив позитивізму на ісламознавство. Вивчення історії ісламу та мусульманського суспільства в Україні. Сучасні мислителі про іслам і мусульманську культуру.

Культурно-географічні субрегіони мусульманства: країни Магрибу (заходу): Західна Сахара, Мавританія, Марокко, Алжир, Туніс, Лівія та країни Машику (сходу): Ірак, Сирія, Йорданія, Палестина, Ліван, Єгипет (інколи). Універсальні цінності та цивілізаційна специфіка країн Близького Сходу. Поняття «Великий Близький Схід». Природно-кліматичні і географічні умови Близького Сходу. Географічна та етнологічна характеристика арабо-мусульманського регіону. Аравія як ареал зародження і епіцентр поширення арабо-мусульманської культури.

Расовий склад, мови і народи Близького Сходу. Періодизація арабо-мусульманської культури.

Характеристика основних періодів культури Близького Сходу: а) доісламська епоха (джахілія), б) рання мусульманська епоха: мекканський період (570-622 рр.), мединський період (622-632 рр.), в) культура арабського Халіфату (632 – 1258 рр.): виникнення халіфату, «золотий вік» арабо-мусульманської культури в епоху Аббасидів (IX -XII ст.), г) посткласична епоха (XIII - XIV ст.) д) культура Османської імперії (1299 – 1922 рр.); е) сучасна культура арабо-мусульманських країн : культура арабського Сходу в період колоніалізму та Першої світової війни, культура арабо-мусульманських країн після Другої світової війни.

Доісламська Аравія: кочове, землеробське населення; політеїзм, поезія бедуїнів; давньоєменські, сірійсько-елліністичні, іудейські, іранські культурні впливи.

Іслам в житті арабських країн VII ст. Вплив нової релігійної течії на менталітет, політичну і соціальну культуру арабів. Трансформація самосвідомості і ідентичності: від розрізнених племен до регіону, який глобалізується. Умма - громада віруючих. Арабський світ у період халіфатів (VII-XII ст.): політичні і культурні зміни в житті народів Західної Азії, економіка і культура в період халіфатів. Формування єдиного культурного простору в Африці, на Близькому Сході і в Середній Азії. Близький Схід і антична спадщина. Вплив культури Греції на розвиток мусульманського богослов'я.

Історія виникнення халіфату. Муавія - засновник омейядської династії. Життя і діяльність Муавія. Ліквідація шийтських і хариджитських повстань в халіфаті. Зміцнення халіфату. Дамаск як новий політичний і культурний центр халіфату. Соціально-економічні відносини в халіфаті.

Політичний устрій держави і система управління Омейядського халіфату. Арабські завоювання при Омейядах. Народні повстання в халіфаті. Розпад Омейядського халіфату.

Історія Аббасидської династії. Абдуллах Абу-л-Аббас – засновник Аббасидського халіфату. Багдад як новий політичний і культурний центр халіфату. Розквіт Аббасидського халіфату. Особливості правління халіфа аль-Мамуна. Соціально-економічні відносини в халіфаті. Політичний устрій халіфату. Аббасидське місто та його соціальний устрій. Аграрні відносини в халіфаті. Народні повстання в халіфаті. Розпад халіфату, утворення самостійних держав. Держава карматів і його особливості. Фатимідський халіфат і особливості його вівчення. Містичне вчення суфіїв. Арабське коріння європейського Відродження. Трансформація відносин з державами і народами Заходу. Союз з християнами та іудеями проти язичників. Конфронтація з іудаїзмом.

Конкіста Іберійського півострова (VII-XV ст.). Мусульманські держави півдня Іспанії та Португалії: вплив на мови населення Піренейського півострова, література і філософія Іспанії. Конфронтація із Заходом в епоху Хрестових походів (XI-XIII ст.). «Благородний варвар» Саладін як ідеал лицарської традиції Європи. Культурні інновації в житті Заходу.

Історія завоювання арабських країн османами. Османська експансія арабських країн. Політичний устрій та система управління державою Османської імперії. Роль і значення арабської торгівлі в економіці османської імперії. Рівень культурного розвитку арабських народів в XVII-XVIII ст. Причини культурного занепаду і застою, копіювання зразків у літературі та мистецтві. Вплив ісламської догми на розвиток культури. Європейський вплив у XVIII ст. та його прояви. Еклектичний стиль у мистецтві, памфлетна література XVIII ст. Духовне життя арабських народів у складі Османської імперії. Усна народна творчість і художня традиція. Соціально-культурні, економічні політичні наслідки османського панування в арабських країнах. Антитурецькі повстання в арабських країнах XVI-XIX ст. Офіційна культурна політика турків в арабських вілайятах. Арабський опір культурній асиміляції. Роль і місце арабської мови в культурно-політичному житті арабських народів в період турецького панування. Панісламизм, пантюркізм і арабський націоналізм. Іслам, мусульманська реформація, панісламизм та їх вплив на суспільні та культурні процеси кінця XIV - поч. XX ст.

Арабське Відродження та його риси у другій половині XIX - початку XX ст. Становлення нової арабської літератури. Просвітители і релігійні реформатори, вплив європейських ідей XIX ст. Ісламські держави Азії та Європа в Новий і Новітній час.

Арабські країни в період колоніалізму та Першої світової війни. Боротьба Англії і Франції за вплив на країни Близького Сходу. Англійська і французька колоніальні системи: порівняльний аналіз. Нове обличчя Сходу при колоніалізмі. Проникнення іноземного капіталу в арабські країни. Колонізація арабських країн Африки. Національно-визвольна боротьба арабських народів: Абдель-Кадир аль-Джазірі. Сенусідський антиколоніальний рух в Лівії. Перетворення Сирії, Лівану, Іраку, Палестини в напівколонії. Політична залежність Єгипту та Судану від колоніалістів. Місце арабських країн у Першій світовій війні. Економічні та політичні наслідки Першої світової війни. Проникнення західноєвропейських суспільно-політичних еталонів в арабські країни та їх особливості.

Арабські країни напередодні Другої світової війни. військові дії на територіях арабських країн. Арабський рух опору в роки Другої світової війни. Результати війни для арабських країн. Процеси деколонізації арабських країн після Другої світової війни. Алжирська революція 1956-1959 рр. Антиколоніальний рух в Тунісі (1952 -1954 рр.) та завоювання незалежності (1956 р.). Незалежність Марокко (1956 р.). Процеси незалежності арабських країн. незалежність Сирії і Лівану (1943 р.). Антимонархічний переворот в Іраку 1958 р. і прихід до влади партії БАСС. Політичне об'єднання Сирії та Єгипту (1958 - 1961 рр.). Арабські країни Перської затоки. Загальна характеристика Лівії, Судану, Ємену та інших арабських країн в 50-70-ті роки ХХ ст.

Особливості розвитку арабських країн на сучасному етапі, їх місце в світовому господарстві. Особливості суспільного розвитку арабських країн і проблема вибору шляху розвитку. Основні моделі розвитку. Роль революції і армії в соціально-політичній структурі арабських країн. Особливості політичного розвитку арабських країн: монархізм, культ особистості, авторитаризм, парламентаризм. Ліга арабських держав і проблема об'єднання. Проблема економічної модернізації. Індустріалізація та її результати. Місце арабських країн в світовому господарстві. Інфраструктура економіки. Роль і значення нафти. Енергетична криза 70-х років. ОПЕК: економічна та політична стратегія. Причини підвищення ролі релігійних рухів в арабських країнах. Низка революцій в Єгипті, Лівані, Сирії (1910- 1912 рр.). Країни Близького Сходу, їх сучасна культура. Сучасний арабський світ в умовах толерантної культури Європи і Америки. Концепція загрози арабізації Європи: міфи і реальність процесу поширення ісламу в традиційно християнських суспільствах.

Тема 17. Духовна культура арабського Сходу

Головні ідентитети арабо-мусульманського культурного світу: релігія іслам і арабська мова. Іслам як система духовно-ціннісних орієнтирів: релігійний, соціальний, моральний, політико-правовий аспекти (віра, обов'язки і заборони; Аллах, Мухамед, Коран, Суна, халіфат, шаріат). Ісламська догматика; основні принципи віри (іман): віра в єдиного Бога, в його ангелів і пророків, у священні писання, у воскресіння після смерті і Судний день. Принцип приречення в ісламі. Ісламський монотеїзм і його особливості. Ставлення ісламу до близькосхідних релігій - іудаїзму та християнства. Ісламське уявлення про створення світу і людини Богом. Основні принципи ісламської культової практики. П'ять підвалин правдивого мусульманина («п'ять стовпів ісламу»): таухід - сповідання єдиногобжжя і пророчої місії Мухаммада, саяят - щоденна молитва, саум - пост, закят - податок, хадж - паломництво до Мекки. Значення принципу «аш-шахада» для перших мусульман. Молитва, милостиня, піст і паломництво в ісламі. Символіка ісламу. Священні міста та матеріальні святині ісламу.

Причини виникнення течій і сект в ісламі. Перші мусульманські секти та їх особливості. Виникнення хариджизму. Хариджитське вчення про халіфат і халіфа. Основні напрямки в хариджизмі. Мурджізм та його віровчення. Основні напрямки в мурджізмі та їх порівняльний аналіз. Виникнення шійзму та особливості його віровчення. Шійтський переказ та Коран. Основні шійтські секти та їх характеристики. Особливості віровчення ісмаїлізму. Шійзм і сунізм, їх порівняльний аналіз. Сунізм як офіційна доктрина ісламу. Основи сунітської догматики. Основні сунітські правові школи: порівняльний аналіз. Ханбалізм як консервативна школа сунізму. Формування політичної доктрини сунізму. Поняття «мусульманська умма». Халіф і божественна влада. Халіф як гарант справедливості. Класична теорія халіфату; аль-Маварді. Вимоги до халіфу згідно з аль-Маварді. Деформація класичної теорії халіфату аль-Джувейні. Вимоги, що пред'являються до халіфу, згідно з аль-Джувейні. У пошуках компромісу; аль-Газалі. Життя і діяльність аль-Газалі. Значення робіт аль-Газалі. Вимоги, що пред'являються до халіфу, згідно з аль-Газалі. Життя і діяльність ібн Тайм. Метод ібн Тайм. Політико-релігійні трактати ібн Тайм. Мета і завдання халіфату, згідно з ібн Тайм. Соціально-релігійний догматизм ібн Тайм.

Раціоналістичні рухи в середньовічному арабо-мусульманському суспільстві. Історія виникнення мутазілізму. П'ять основоположень мутазілітів. Положення мутазілітів в суспільстві і їх роль в суспільно-політичному житті халіфату. Основні школи мутазілізму. Історія виникнення суспільства «чистих братів», основні версії про їх виникнення. Ставлення «чистих братів» до існуючих течій і сект. Вчення «чистих братів». Структура добродесного міста у «чистих братів».

Філософсько-містична течія в ісламі: суфізм. Поняття «духовний шлях» і «духовне вдосконалення» за суфізмом (Любов-Краса-Велич-Божественне). Традиційний і радикалістський іслам. Суфізм і вахабізм.

Історія Корану. Коран і доісламська культура. Коран:структура і основний зміст. Світоглядний сенс Корану. Коран і Біблія: порівняльний аналіз мотивів, сюжетів, космогонії, етики, права та фольклору.

Розвиток науки та філософії. Культ знань в епоху середньовіччя. Розвиток алгебри, сферичної тригонометрії, математичної фізики, оптики, астрономії та ін. Мухаммед аль-Хорезмі. Розвиток хімії - Джабар ібн Хайян, творець засад експериментальної хімії. Медицина: ар-Разі (IX ст.), ібн Сіна (Авіценна) – трактат «Канон медицини», хірург аз-Захраві - трактат «Ташріф», Ібн Зухр (Авен-Зоар). Створення фармацевтики. Розвиток географії, зоології, ботаніки.

Соціальна філософія арабо-мусульманського суспільства середніх віків. Аль-Фарабі: життя і діяльність. Основні роботи аль-Фарабі. Аль-Фарабі і антична думка. Ієрархія добродесного міста аль-Фарабі. Життя і творчість ібн Сіни. Соціальний ідеал ібн Сіни. Життя і творчий шлях ібн Баджо. Соціальна концепція ібн Баджо: «добродесний одинак в порочному місті». Щастя згідно з вченням ібн Баджо. Життя і творчість ібн Туфейля. Ібн Туфейль: робінзонада розуму. Соціальні проблеми в романі «Хай ібн Якзан». Ібн Рушд: життя і діяльність. Основні твори ібн Рушда. Ібн Рушд та династія аль-Мохадів. Ідеальна держава ібн Рушда. Ібн Рушд та аль-Фарабі: порівняльний аналіз навчань. Порядок у суспільстві. Еліта і маса. Роль жінок в суспільстві згідно з Ібн Рушд. Ібн Хальдун: життя і діяльність. Основна робота ібн Хальдуна і її аналіз. Філософія історії ібн Хальдуна. Види держави згідно з ібн Хальдун. Суспільно-політична думка арабських країн другої половини ХІХ - першої

половини XX ст. Арабське відродження (Ан-Нахда): умови та характеристика. Національно-культурне відродження, рух Тамсір. Арабське просвітництво 50-70 років XIX ст. Світське проєвропейське просвітництво. Ісламський реформаторський рух (аль-Афгані, М. Абдо та ін.) Зародження арабського націоналізму та його особливості. Трансформація арабських суспільств під впливом європейських країн. Шаріат. Джихад. Причини політизованості сучасного ісламу.

Тема 18. Література та мистецтво країн Арабського Сходу

Особливості художньої культури арабо-мусульманського світу: характерні риси (антиантропоморфізм, декоративність, символізм та містицизм); провідні жанри (орнаментальне декоративне мистецтво, каліграфія, поезія). Візантійський і перський вплив. Арабо-мусульманське мистецтво середніх віків. Збагачення арабськими фантастичними декоративними елементами всього мистецтва Середньовіччя. Раннє арабське мистецтво. Мистецтво Омейядського періоду. Мистецтво Аббасидського періоду. Мистецтво країн Близького Сходу, Магрибу та арабської Іспанії. Патріотизм і ідея арабської єдності в мистецтві. Тематичні і жанрові зміни. Проблема героя. Особливі шляхи єгипетської літератури. Риси арабського кінематографа.

Стародавня словесність. Арабська мова. Поезія Імрууль Кайса (VI в.). Література раннього середньовіччя (придворні панегірики і любовна лірика). Розквіт середньовічної арабської літератури (VII-XII ст.): суфійська поезія, Абу Нувас (762-813 рр.). «Каліл і Димна» (збірник індійських притч ібн аль-Мукаффа) (724-759 рр.). Ібн аль-Мукаффа (пом. у 756 р.) - «Книга царів». «Нафас джадид» («новий стиль») в поезії: Муті ібн Аїяс, Башшара ібн Бурд Абу-Дулама, Ібн аль-Мутазз. Поезія аль-Мутанаббі (915-965 рр.), аль-Маарі (1009 -1058 рр.).

Римована проза Абу-Бакра Харизми; Баді аз-Заман та Харири. Енциклопедії та антології: «Китаб аль-Агани», «Ятим» («Єдина») Саалібі; «аль-Фіхріст» («Покажчик») Ібн ан-Надим. Поети-панегіристи - Тутраї та Тантарані (XI-XII ст.). Суфій-поети: Омар ібн аль-Фарид, Ібн Арабі (обидва - XIII ст.).

Арабо-іспанська література середніх віків: елегіст аль-Мутамід (XI ст.), його друг Ібн Хамдіс, Ібн Зейдун.

Сучасна література і публіцистика (XIX – XX ст.): Насиф-аль-Язіджі (?-1871 р.), Бутрос Бустані (?-1883 р.). Розвиток роману і драми. Жорж Зайдан (? – 1914 р.), роман «Мудауара» (епоха Харуна), Сарруф - роман «Єгипетська дівчина», Махмуд Теймур, Халіль Джебран. Вірші в прозі (римованої) - «Рейханіят», автори: Шауки, Ібрагім Хафіз, Амін Рейхані. Віршований переклад Іліади (1904 р.) Сулеймана Бустані.

Виникнення арабо-мусульманських міст. Специфіка «міста-табору». Структура міст. Населення міста. Культіві споруди. Головні архітектурні форми в культурі мусульманства (мечеть). Основні архітектурні елементи мечеті - основа для формування мусульманських понять про красу: «джамал» - божественна досконала краса (купол мечеті), «джалал» - божественна велич (мінарет) та «сіфат» - божественне ім'я (вислови з Корану на зовнішніх поверхнях мечеті). Три типи мечеті: арабська, іранська, турецька. Планування ранніх арабських мечетей. Мечеть Амра в Фустаті. Найбільш відомі пам'ятки мусульманської архітектури - мечеть Омейядів у Дамаску (705-715 рр.), мечеть Ібн-Тулун в Каїрі (876-879 рр.), соборна мечеть м. Кордова, закладена в 785 р. і добудована в IX і X ст. Палац Альгамбра - славнозвісний архітектурний ансамбль XIV ст. в Гранаді. Створення в мусульманському Азербайджані до XII ст. двох архітектурних шкіл: нахичеванська (восьмигранний мавзолей Юсуфа (1162 р.), десятигранний - Моминехатуна (1186 р.). и ширвано-апшеронська (палац Ширваншахів). Будівництво айванів.

Арабські і візантійські міста: порівняльний аналіз. Типи міст. Орнаментальне мистецтво арабески (арабська в'язь) як феномен арабо-мусульманської культури, морески. Геометричність епіграфічних фриз (декоративний напис). Каліграфія: стилі куфі та насхі. Книжна мініатюра. Багдадська школа книжкової мініатюри (XII-XIII ст.). Шедеври - мініатюри Камалад-діна Бехзада до поеми Сааді «Бустан» (1488 р.) та до книги про перемоги Тимура «Зафар-наме».

Музика, її релігійна складова. Азан – заклик до молитви, таджвід – мелодична рецитація Корану. Релігійні мелодії фазаріят (вночі у період Рамадану), мавлід (на день народження пророка), тазія (під час траурних церемоній). Зікр як головний елемент суфійської молитви.

Тема 19. Матеріальна і побутова культура арабо-мусульманських країн

Прикладне мистецтво мусульманського світу: текстильне виробництво (тканини - від важкої парчі до прозорого мусліну, парчеві та вишиті золотом й сріблом шовкові тканини), килимарство (один з найважливіших видів прикладного мистецтва мусульманського світу (Іран), виготовлення кераміки (кераміка з металевим золотавим блиском, поливна кераміка з куфічними написами, кахлі з геометричним орнаментом, масивні яйцеподібні альгамбрські вази, турецьке гончарне мистецтво) та зброї, вироби з металу, покриті карбуванням, гравіруванням та інкрустацією, різьблені вироби з цінних порід дерева і слонової кістки, сірійське скло, розписане кольоровими емаллю та люстром. Дамаск в епоху середньовіччя - всесвітньо відомий центр художніх виробів зі скла, фаянсу, килимів, шовкових тканин, зброї зі знаменитої «дамаської сталі».

Релігійно-побутова культура арабо-мусульманського світу: звичаї, обряди. Місце і роль жінки в суспільстві. Поняття шаріату. Джерела шаріату. Фікх як наука про шаріат. Основні розділи шаріату: право Бога, права особистості, право всіх людей, право всіх створінь. Сунізм і шіїзм як основні течії ісламу.

Ісламські обряди. Харчові та питні заборони. Великі тяжкі гріхи згідно з ісламським догматизмом.

Тема 20. Періодизація латиноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури Латинської Америки

Походження терміну «Латинська Америка». Субрегіони Латинської Америки. Природно-кліматичні і географічні умови Латинської Америки. Історико-етнографічне районування латиноамериканського культурного регіону: Мезоамерика та Андська область. Сучасний підхід до регіоналізації латиноамериканської культури: Середня Америка (Мексика, Центральна Америка і Вест-Індія), Південна Америка (Андські країни, країни Амазонії та Ла-Плати).

Рельєф: найбільша низовина на Сході і найдовші гори на Заході. Близькість до океану. Природна зональність і висотна поясність Південної Америки: сільва, льянос, кампос, пампаси, гірські степи (парано, пуна). Величезні природні ресурси (1/4 лісові запаси світу, різноманітність видів флори і фауни, перше місце в світі по запасах водних ресурсів, один з найбагатших регіонів по запасах нафти, залізних, олов'яних, мідних руд, сурми, сірки, срібла, селітри, смарагдів і ін.).

Соціально-економічна характеристика Латинської Америки. Нерівномірність промислового розвитку Латинської Америки. Існування двох секторів в сільському господарстві. Експортні культури: кава, банани, кукурудза, цукровий очерет, бавовник. Розвиток тваринництва. «Зелена революція» в сільському господарстві Латинської Америки. Особливості феодального та капіталістичного типу колонізації у Новому світі. Центри американських цивілізацій. Расовий склад, мови і народи Латинської Америки.

Періодизація культури Латинської Америки. Характеристика основних періодів доколумбової Америки. Географічне розташування найдавніших осередків культури. Релігійні та космогонічні уявлення. Колоніальна (конкіста) і постколоніальна епоха. Початок формування культури Латинської Америки відносять до 1492 р. – року відкриття Америки. Вплив «Конкісти» – завоювань іспанців і португальців в кінці XV-XVI ст. Утворення нової культури в результаті етнокультурного змішення.

Тема 21. Духовна культура Латинської Америки

Специфіка осмислення культури Латинської Америки. Індіанізм (індеханізм) і «західноцентризм». Історична та культурна своєрідність латиноамериканського регіону. Своєрідність ідеології латиноамериканського католицизму: «теологія звільнення». Основні «імміграційні хвилі» з Європи і їх вплив на етнічний показник різних субрегіонів Латинської Америки. «Індоамерика» і культура «індіанізму». «Євроамерика» і «креолізм». Африканський вклад в латиноамериканську культуру. Захід в Латинській Америці: драма модернізації. Різні типи західного універсалізму: зіткнення ціннісних орієнтацій. Особливості сприйняття цінностей модернізації латиноамериканським цивілізаційним комплексом. Протиріччя процесу модернізації і проблема латиноамериканського культурного синтезу.

«Консерватизм» і «цивілізаторство» як дві основні тенденції в пошуках культурної парадигми в постколоніальному латиноамериканському суспільстві. Становлення костюмбризму - самобутнього художнього стилю загальнорегіонального масштабу. Формування ідеї латиноамериканської самобутності в XIX - на початку XX ст. Антиіспанізм і європеїзм як домінуючі тенденції після завоювання незалежності. Латиноамериканська література XX ст. (міфологічний реалізм) як найвища форма самосвідомості латиноамериканської культури. Формування трьох груп: Індоамерики, Афроамерики, Євроамерики. Особливості культури Латинської Америки і світогляду латиноамериканців. Релігії Латинської Америки. Писемність і література Латинської Америки

Європа і Латинська Америка: взаємодія цивілізацій на особовому рівні. Індивідуальний рівень міжцивілізаційної взаємодії і типи творчої особи. Європа і Латинська Америка: трансформація типів новатора і інтерпретатора культурної традиції в ході контакту цивілізацій.

Особливості розвитку літератури. Література доколумбового періоду. Проблема самобутності латиноамериканського фольклору. Народна лірика XVI - XVII ст. Іспанська Копла в Латинській Америці. Жіноча лірика Латинської Америки. Панування романтизму в літературі і мистецтві Латинської Америки в XIX ст. Народження реалістичного роману в останній третині XIX ст. Романтично-реалістична, міфо-поетична література народів Латинської Америки XX ст. (Ж. Амаду, Х.Л.Борхес, Н.Гільєн, Г.Маркес, П.Неруда). Літератори і художники як громадські і державні діячі, інтелектуали та творці художніх цінностей (аргентинці Д.Ф. Сармьєнто, Е. Еччевєрія, кубинець Х. Марті та ін.).

Тема 22. Художня і матеріальна культура Латинської Америки

Семіотичний аспект доколумбового мистецтва. Прояви «культурної» метисації в мистецтві Південної Америки: схожі риси атрій монастирів Нового Світу та індіанських пірамід; змішання ритмів мавританських орнаментів, ренесансних мотивів і індіанської орнаментики в храмах XVI ст. у віце-королівстві Гренада; розквіт народно-видовищних форм. Розвиток креольської самосвідомості як найважливіша риса образу Латинської Америки. Соціально-економічні передумови латиноамериканської художньої культури: неоднорідність соціальної основи культури відкривачів Нового Світу; відсталість економіки колоній; консерватизм колонізаторів. Основні риси латиноамериканського мистецтва: архаїчність; зв'язок з боротьбою за незалежність; тожовність самопізнання і самотворення; «відкритість світу». Національна специфіка мистецтва Латинської Америки як результат синтезу місцевих і європейських форм. Роль іспанської мови в процесі вироблення місцевих форм у мистецтві.

Географічне розташування прадавніх вогнищ культури. Релігійні і космогонічні уявлення. Звичаї і свята. Календар. Матеріальна культура. Розвиток мистецтва Культура о. Пасха. Версії походження і призначення гігантських малюнків в пустелі Наска, які були знайдені в 30-х роках XX ст.

Культура найстародавніших цивілізацій Центральних Анд. Культура стародавніх антських цивілізацій. Тауантисуйу – «імперія інків». Культура найстародавніших цивілізацій Месоамерики. Культура стародавніх цивілізацій центральної Америки. Культура і мистецтво ацтеків, інків, майя, мочіко, чоко. Творчий геній майя - писемність, календар, архітектура, скульптура, декоративне мистецтво (маски, ткацтво, глечики, орнаменти тощо). Стародавня культура Мексики. Монументальна архітектура імперії інків. Храмово-пірамідальна архітектура майя.

Архітектура і скульптура Латинської Америки. Прояв синтезу європейських і місцевих форм в декорі архітектурних споруд. Архітектурні пам'ятники стародавніх майя: храми і палаци. Особливості майянських архітектурних стилів: ріо-бек, ченес і Пуук. Ушмаль - видатний твір архітектури цивілізації майя. Архітектура Теночтітлана. Найхарактерніші види архітектурних споруд Андського регіону - піраміди з храмами на невисокій платформі, чупли (круглі вежі, що служили для поховань), храмові і храмово-палацові комплекси. Основні риси інкського зодчества - принцип «величезності», сейсмостійкість споруд. Відображення антисейсмічних властивостей інкських будівель у символіці архітектурних форм. Роль кам'яної кладки в архітектурній символіці інкських споруд. Фортеця Саксауман - зразок мистецтва кам'яної кладки. Вплив особливостей інкського зодчества на становлення архітектури колоніального Перу. Зведення нових споруд і затвердження панування монополії - основні завдання архітектурного будівництва іспанської корони. Архітектура віце-королівства Перу - породження синтезу іспанської та індіанської архітектури. Вигляд колоніального міста. Фортечні укріплення, монастирі, будинки конкістадорів -

основні види будівель у Перу. Значення Кіто як культурного і місіонерського центру колоніального Перу. Стильові напрями Іспанії та Португалії - ісабеліно і мануеліно - і їх вплив на становлення колоніального мистецтва Мексики і Перу. Роль стилю бароко в еволюції художньої культури Латинської Америки. Формування самостійного варіанту архітектури на основі європейського бароко в Куско. Особливості стилю андського бароко. Особливості архітектури Арекіпи. Стильовий напрям чуррігереско та його вплив на мистецтво Латинської Америки XVIII ст. Елемент іспанського архітектурного стилю - естіпите - в Іспанії та Латинській Америці. Композиція фасаду колоніальних церков XVII-XVIII ст. як варіант трансформації європейських першоджерел. Переосмислення національної традиції в контексті західноєвропейських форм. Особливості сприйняття елементів європейського художнього стилю в Латинській Америці. Зміст і форма творів метисного бароко. Архітектура міст Латинської Америки (Ріо-Де-Жанейро, Буенос-Айрес, Вальпараїсо, Мехіко). Містобудівні ідеї XX ст. (О.Німейер).

Жанрова і стильова різноманітність живопису Латинської Америки. Два напрями розвитку живопису в Перу: професійне і ремісниче. Основні сюжети живописних творів. Тяжіння до панорамно-«процесійного» зображення, примат розповідного над психологічним, розгортання сюжету у шир - характерні риси андського мистецтва. Станковий живопис як область живописного мистецтва віце-королівства Перу. Фрескові прикраси стін як одна з найхарактерніших рис місцевого мистецтва. Куско – «зберігач» спадщини та імперської традиції Тауантінсуйю. Школа Куско як загальнонаціональний художній феномен. Відображення ідеї союзу спадкоємців інкського престолу і креольської знаті в художніх творах Віце-королівства Перу. Наслідувальний характер живопису місцевих художників XVII-XX ст. Різноманітність художньої дійсності Перу, протяжність Андського регіону, нечисленність іспанського населення - умови виникнення класичного варіанта примітиву - школи Куско. Школа Куско як стадія розвитку латиноамериканської художньої творчості. Роль школи Куско в становленні національної самоідентифікації латиноамериканців. Значення технічних якостей і абсолютизації європейських іконографічних типів для формування художньої своєрідності примітиву школи Куско. Основні теми, сюжети і жанри живопису школи Куско. Живопис школи Куско як «Біблія для неписьменних». Своєрідність живописного рішення полотен школи Куско. Сакральна традиція золотих прикрас як своєрідна риса художньої школи Куско. Різноманітність колірних рішень в живопису школи Куско XVIII ст. Ієратизм і площинність - характерні риси картин, що зображують Богоматір. Кусканська «ікона» як відтворення конкретного чудотворного образу. Особливості перуанської іконографії. Зображення ангелів зі зброєю в руках як одна з найхарактерніших тем для Андського регіону. Постренесансний і бароковий примітив - витоки стилістики школи Куско.

Зв'язок між бароко Праги й бароковою культурою Латинської Америки. Діяльність єзуїтів у Празі. Чеські місіонери в Новому Світі. Американські мотиви в чеському бароко: вплив ідей і тем, пов'язаних з Латинською Америкою на живопис Карела Шкрети Шотновського (1610 – 1674 рр.). Вплив єзуїтської місії в Парагваї на становлення культури колоніальної епохи (XVI-XVIII ст.). Роль редуцій в житті колоній; святкова культура місій як одна з частин програми християнської освіти. Скульптура і живопис парагвайських храмів.

Творчість мексиканських муралістів. «Монументальний реалізм» в образотворчому мистецтві Мексики (Х.К. Ороско, Д. Рівера, А. Сикейрос). Кубинський живопис 20-х-30-х років XX ст. Сучасний муралізм. Творчість Руфіно Тамайо. Гаїтянський примітив і муралісти 60 - 70-х років XX ст.

Музика, театр і кіно Латинської Америки. Розвиток бразильського театру в першу половину XX ст. Криза бразильського театру в 50-ті роки XX ст. Звернення бразильського театру до національних витоків. Проблема пошуків художньої самотності національної теми.

Народна музика Латинської Америки: індіанська, афроамериканська та креольська музика. Традиція салонної музики. Музичний театр. Період після завоювання незалежності (XIX - початок XX ст.). Зародження музики національного спрямування. Творчість композиторів Латинської Америки XVI - XIX ст. Культова музика. Творчість латиноамериканських композиторів другої половини XX ст. Віла Лобос - засновник бразильської симфонічної музики.

Свята, карнавали, танцювальні марафони і фестивалі «самби» в Бразилії, «танго» в Аргентині, «фламенко» в Чилі як явища масової народної творчості. Корабель-колісниця як складова частина латиноамериканського карнавалу. Корабель як символ в християнському мистецтві. Ренесансне і ранньобарокове свято в європейській культурі XVI-XVII ст. Семантика корабля-візка в період Ренесансу і в Новий час. Триумфальна арка як європейська художня святкова форма; її латиноамериканські аналоги. Свята як джерело для європейського і латиноамериканського живопису. Символ корабля-колісниці в перуанському і болівійському живопису.

Декоративно-прикладне мистецтво Латинської Америки. Розвиток кераміки в Мезоамериці. Сакральний характер кераміки Чавін і Наски. Особливість орнаменталізації посуду Наски. Типи кераміки Моче - побутова та офіційно-церемоніальна. Сюжетне розмаїття розпису посудин Моче - «портретні посудини», посудини із зображеними сценами полювання, людей і тварин. Прояв традицій кераміки Наски і мочіка в керамічних виробках Тіауанако і Уарі. Ткацтво андських народів: його зв'язок з культом мертвих і «життям мумій». Антропоморфно-зооморфний генезис орнаментованих елементів тканин Паракаса. Мистецтво обробки золота древніх мексиканців і перуанців. Сучасне декоративно-прикладне мистецтво Латинської Америки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V. Північноамериканський культурний регіон

Тема 23. Періодизація північноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури США. та Канади

Поняття «Новий світ». Географічне положення північноамериканського субрегіону: зовнішнє сусідство, внутрішні складники. Етапи історичного становлення Північної Америки; особливості та значення міграційних процесів у регіоні.

Походження назви «Сполучені Штати Америки». Субрегіони США: північно-східний, середній захід, південний, західний. Природно-кліматичні і географічні умови США. Особливості рельєфу. Клімат: дві головні кліматичні області - східна і західна. Велика різноманітність рослинного (ліси, якими зайнята третя частина території країни) та тваринного світу. Багатство водних ресурсів. Велика кількість корисних копалин: нафта та газ (друге місце в світі за їх видобутком), вугілля, залізна руда, великі поклади руд чорних та кольорових металів, горно-хімічна сировина. Поклади молібдену, вольфраму, дорогі металів, свинцю, цинку.

Походження назви «Канада». Субрегіони Канади: англomовна (Онтаріо) та франкомовна (Квебек). Регіони Канади: високорозвинений промисловий Центр (південні частини провінцій Онтаріо й Квебек), Атлантичний регіон, сільськогосподарський Степний регіон (прерії), Британська Колумбія (так заний Тихоокеанський фасад), яка найбільш динамічно розвивається, та Північ (індіансько-ескімоське населення). Особливості фізичної географії Канади. Гідрографія. Експорт прісної води у США. Особливості рельєфу та клімату. Ліси – головне багатство Канади. Корисні копалини: перше місце по видобутку урану, кобальту, калійних солей та асбеста, друге місце – по видобутку цинкових руд та сірки, третє – природного газу та платиноідів, четверте – мідної руди та золота, п'яте – за видобутком свинцевих руд, шосте – за видобутком срібла.

Соціально-економічна і політична характеристика США. Політичний та адміністративний устрій США. Високорозвинена і диверсифікована промисловість, її основні галузі. Ферми, ранчо у сільському господарстві. Спеціалізовані сільськогосподарські райони («пояси») - пшеничний, кукурудзяно-соєвий, молочного господарства, бавовняний. Залежні території США. Расовий склад, мови і народи США. Урбанізованість США (75 % - мешканці міст). 8 міст-мільйонерів, біля 300 агломерацій, три мегаполіси: Босваш, Чіпітс, Сан-Сан.

Соціально-економічна і політична характеристика Канади. Основні галузі: видобувна промисловість, рибальство, сільське господарство (огородинцтво, молочна продукція, зернові культури). Канада - один з світових лідерів у сфері високих технологій, аерокосмічної індустрії, мікроелектроніки, біотехнологій. Політична ситуація в країні. Адміністративно-територіальний поділ Канади. Расовий склад, мови і народи Канади. Агломерації: Торонто-Гамільтон, Монреаль та Оттава-Гатіно.

Періодизація культури США. Характеристика основних періодів стародавньої Америки. Виникнення північноамериканських колоній в XVII ст. Цивільний устрій. Англія як відправна точка культурного розвитку. Колоніальний період та війна за незалежність. Становлення американської держави та формування культури США. Приплив іммігрантів з інших країн. Вплив інтелектуальних шукань Європи на американську культуру. Сучасна культура США.

Періодизація культури Канади. Характеристика основних періодів стародавньої Канади (культура Дорсет й Тула). Початок європейської колонізації. Французька колонізація та створення нової Франції (1534-1763 рр.). Англо-французькі війни, наслідок – британське панування у Канаді (1763-1867 рр.), війни проти США. Зародження англоканадської та франкоканадської нації. Створення канадської конфедерації (1868 р.) та формування канадської культури. Сучасна культура Канади.

Тема 24. Духовна культура та література Північної Америки

Північноамериканська модель культури; прагматизм, індивідуалізм. Ментальні і ціннісні особливості північноамериканців. Північна Америка і Європа. Північна Америка і західний тип цивілізації. Просвітництво і освіта в Америці. Розвиток гуманітарних і природничих наук.

Історія поширення християнства та сучасна релігійна ситуація в Північній Америці.

Специфічні умови формування американської ментальності та американської культури. Концепція «Нового Світу» як «землі обітваної»; знайденої утопії. Американець як новий «Адам» на новій землі. Міф про «Новий Світ» в листах Колумба та інших мандрівників. Модель світобудови в міфах корінних американців. Перші поселення європейців в Америці. Умови виникнення та формування американської культури. Перші описи Нового Світу англійськими колоністами. Література про піонерів Нового Світу (література «promotion»). Капітан Джон Сміт і пригодницька література («Загальна історія Вірджинії» як варіант лицарського роману). Легенда про індіанську принцесу Покахонтас і міф про співдружність двох рас.

Роль пуританської ідеології у формуванні американської культури. Концепція «божественного приречення» і уявлення про особливу місію Америки серед інших націй світу. Вплив концепції «мирського покликання» на формування американського менталітету. Відображення цих ідей в базових текстах американської культури XVII-XIX ст. Поети Нової Англії. «Великий Пуританин» Коттон Мезер і полювання на відьом. Його книга «Дива незримого світу» і сучасний жанр містичного трилера. Центральні колонії як «плавильний казан» американської цивілізації. Культурний і економічний розквіт Нью-Йорка та Філадельфії. Квakerи та їх духовна література. Роль квakerства у розвитку демократичних принципів американської цивілізації.

Громадська, наукова та літературна діяльність Бенджаміна Франкліна як вершина американської культури колоніального періоду. Життя і діяльність Б. Франкліна як втілення «Великої Американської Мрії». «Автобіографія» Б. Франкліна як інструкція для self-made man. «Альманах Простака Річарда». Ідеї Франкліна в контексті раціоналістичної культури Просвітництва.

Війна за незалежність і Американська революція. Утворення США. «Декларація незалежності» Томаса Джефферсона: просвітницька ідея «природного права» і принципи американської демократії. «Життя, Свобода і право на пошуки щастя» - базові цінності американської культури.

Завоювання «Дикого Заходу» і «Американська Місія». Феномен «фронтиру» в американській історії та культурі. Фронтір (англ. frontier, в перекладі з англійської означає «границя», «рубіж») - в історії США зона освоєння Дикого Заходу, що розташована на території сучасних штатів Північна Дакота, Південна Дакота, Монтана, Вайомінг, Колорадо, Канзас, Небраска і Техас, яка поступово розширювалася і переміщалася на захід аж до Тихоокеанського узбережжя, контактна зона тісної економічної, ментальної, культурної, воєнної взаємодії прикордонних етносів, статусних груп.

Доктрина «Очевидного призначення» («Manifest Destiny») Ф. Дж. Тернера та його книга «Значення фронтиру в американській культурі». Фольклор піонерів Дикого Заходу (легенди про Деві Крокет та інших героїв фронтиру). Особливості мови США - American English. Романтична література про фронтір та піонерів фронтиру. Дж. Ф. Купер - творець епосу про освоєння Дикого Заходу. Проблематика романів Купера «Останній з могікан», «Прерія». Спроба створення національного фольклору в новелах та казках Вашингтона Ірвінга («Ріп Ван Вінкль», «Легенда Сонної Лощини»). Ріп Ван Вінкль і Ікабод Крейн - «антигерої» американської літератури постреволюційної епохи.

Концепція світоустрою і людської особистості в роботах Едгара Алана По, значення його праць для американської та світової культури. Створення ним нових жанрів романтичної літератури. «Історії про відчуття» (психологічні трилери) у творчості Е. А. По та його романтична концепція особистості («Падіння Дому Ашерів», «Чорний кіт», «Лігея» тощо). «Історії

про логічні умовиводи» (детективні розповіді) у творчості Е. А. По («Викрадений лист», «Золотий жук» та інші). Основні теми і мотиви лірики Е. А. По («Ворон», «Аннабел Лі» та інші вірші).

Теорія і практика американського трансценденталізму: «життя без принципу», засноване тільки на «довірі до себе». Трактат Ральфа Уолдо Емерсона «Довіра до себе». Генрі Девід Торо і його індивідуалістичний бунт проти нівелюючого впливу американського буржуазного суспільства («Уолден, або Життя в лісі», «Життя без принципу», «Про громадянську непокору»).

Роздуми про долю Америки у творчості «пізніх» романтиків Нової Англії. Натаніел Готорн: новели та казки. Зв'язок з пуританською літературою. Проблематика та символіка роману «Червона літера». Поняття «гріха» і «відплати» у Н. Готорна. Роман-притча Германа Мелвілла «Мобі Дік, або Білий Кит» про трагічні перспективи подальшого розвитку американського суспільства.

Громадянська війна між Північчю і Півднем 1861-1865 рр. і перелом у громадській свідомості. Криза романтичного світосприйняття. Наслідки громадянської війни для подальшої історії США. Амброуз Бірс: «Розповіді про військових і цивільних». Його містичні оповідання та «Словник Сатани». Аболіціонистська література (Г. Бічер-Стоу, Р. Хілдрет). Соціальна романістика письменників «філадельфійської школи» (Ф. Томас, Дж. Ліппард).

Криза романтичного світосприйняття та формування реалістичного бачення американської дійсності.

Реалізм в американській літературі XIX ст. Критичний реалізм М. Твена, О. Генрі, Дж. Лондона, Т. Драйзера, У. Уйтмена. Традиції «короткої розповіді» у творчості Ф. Брет Гарта і Марка Твена. Специфіка американського гумору. Ностальгія за американською романтикою в епосі Марка Твена про Міссісіпі. Песимістична концепція історії та людини у його повісті «Тасмичний незнайомець».

Наступ епохи індустріалізації та урбанізації американського життя після поразки Півдня в Громадянській війні 1865-1861 рр. Модифікація уявлення про Америку як про «незайману землю» у другій половині - кінці XIX ст. Америка як осквернена утопія. Теорія «соціального дарвінізму» і доктрина «Божественного Приречення» як виправдання соціального розшарування. «Євангеліє багатства» в автобіографічних творах американських мільйонерів. П. Т. Барнум, «Сім заповідей успіху в американському бізнесі». Е. Карнегі, «Багатство». Міська культура кінця XIX ст. Проблеми «маленької людини» - жителя мегаполісу - в оповіданнях О. Генрі. Вплив природничо-наукових концепцій на літературу кінця XIX в. Поняття про «соціальний дарвінізм». Міська культура. Психологія і проблеми жителя мегаполісу в літературі натуралізму. Натуралістична література Х. Гарленда і Ф. Норріса.

XX ст. як вступ в нову епоху (час «модерну»). 1900-ті рр.: кінець епохи фронтиру і початок американської зовнішньополітичної експансії. Експансія як компонент американської ментальності. Неоромантичне уявлення про історичні перспективи Америки. Вчення Ф. Ніцше про надлюдину і герой американської культури («А Не-Ман»). Неоромантична творчість Дж. Лондона. Проблема вибору «ніцшеанство / християнство» в романі «Морський вовк». Проблема вибору «ніцшеанство» / «соціалізм» у романі «Мартін Іден». Клондайкський цикл. 1900-1910-ті рр.: нові концепції американської культури. Включення культури і літератури етнічних груп в загальну картину культурного життя Америки (корінні американці, афро-американці, іммігранти з Європи і Латинської Америки). Усвідомлення феномену етнічного плюралізму як специфічної риси американської реальності. Культура та література етнічних груп. Література корінних американців. Афро-американські письменники і діячі культури. 1900-1910-ті рр.: ера «прогресивізму». Зниження ролі індивідуальності в системі американських цінностей. Американська держава в ролі «батька». Наукові концепції управління людиною.

1914-1918 рр.: перша світова війна та її вплив на американську культуру. Уявлення про особливу історичну місію Америки («Врятувати світ для демократії!»). Культурологічний феномен «втраченого покоління». Психологічний портрет «порожніх людей». Творчість Е. Хемінгуей і екзистенціалістське світовідчуття. Символіка фієсти і кориди в художньому світі Е. Хемінгуей. 1920-ті рр.: розквіт «модерністської» Америки. Підвищення якості життя та переоцінка традиційних цінностей. Революція в манерах і моралі. Бізнес по-американськи (Г. Форд, «Мое життя і робота»). Література «століття Джазу» (1919-1929 рр.). «Століття Джазу» і інтерпретація «американської мрії» у творчості Ф. С. Фіцджеральда. «Гарлемський Ренесанс». А. Локк про роль традицій і перспективи афро-американської культури в культурі США та культурі світового співтовариства. Модернізм як феномен культури XX ст. Концепції простору, часу, людської особистості в культурі модернізму. Вплив вчень З. Фрейда і К.-Г. Юнга на формування модерністського уявлення про людину. Література модернізму і психоаналіз. Література «потому свідомості». Художній експеримент з часом і простором у літературі «потому свідомості».

1930-ті рр.: «Велика Депресія». Різка зниження якості життя і криза американських стереотипів. Література часів «Великої депресії». 1940-1970-ті: американська культура в роки другої світової війни та в період «холодної війни». 1939-1945 рр.: участь США в другій світовій війні. Соціальні та моральні аспекти проекту «Манхеттен». 1950-1970-ті рр.: період «холодної війни». Науково-фантастична література як реакція на політичні проблеми і на загрозу глобальної катастрофи. Контркультура 1950-1970-х рр. «Бітники», їх роль у подальшому розвитку американської та світової культури. Руйнування письменницьких традицій і оновлення творчих принципів в літературі бітників. Творчість Дж. Керуака, А. Гінзберга, У. Берроуза, К. Кізі та ін. Американська культура епохи постмодернізму. 1960-1990-ті рр.: криза довіри до американської держави. Лібералізм і мультикультуралізм. Література постмодернізму і деконструкції як реакція інтелігенції на «децентралізацію» «американської ідеї». Творчість К. Воннегута, Дж. Барта, Т. Пінчона.

Становлення канадської держави та проблеми канадської ідентичності. Культурне різноманіття як головна особливість культури Канади. Феномен білінгвізму. Політика культурного мультикультуралізму як основа формування канадського суспільства.

Канадська література. Франкомовна та англійська література. Квебекська література: XVI – XVIII ст.: «Мандри» Жака Картьє, «Музи Нової Франції» Марка Лескарбота, «Мандри» Самюеля де Шамплена, «Звичаї американських дикунів» Жозефа Лафіто, «Історія Північної Америки Бокевіля де Потрі»; XIX – XX ст.: Леонард Коен, Ганна Ебер. «Монреальська літературна школа»: Луї Фрешетт (1839-1908 рр.), роман «Канадці минулого»), Альбер Ферлан, Шарль Жиль. Англійська література: нотатки Джеймса Кука (1776-1780 рр.), нотатки «Подорож з Монреаля по річці Св. Лаврентія через Північноамериканський континент до Льдовитого й Тихого океанів у 1789 і 1793 рр.» Олександра Маккензі Френсіс Брук - перший англоканадський роман «Історія Емілії Монтегю» (1769 р.). Сучасна англійська література: Стівен Лікок, Тімоті Фіндлі («ТІФ»), Етвуд Маргарет Елінора, Октав Кремазі.

Тема 25. Художня культура Північної Америки

Специфічні риси художньої культури автохтонного населення Північної Америки. Становлення та особливості північноамериканського живопису, скульптури, архітектури, театру, кіно, музики.

Бенджамін Уест, «американський Рафаель», засновник Королівської академії мистецтв в Лондоні і з 1792 по 1818 рр. - її президент. Твори американських художників, таких як Вашингтон Олстон, Джон Сінгльтон Коплі, Чарльз Вілсон Пив і Гілберт Стюарти, були відомі і високо цінувалися в Європі. «Школа річки Гудзон» (з 1820 р.) - перша американська школа живопису, яка отримала світову славу. Переважання пейзажу. Художники-пейзажисти: Уінслоу Хомер. Реалізм: Томас Ікінс, Рокуелл Кент («Річка Осейбл. Зима. 1960 р.»), «Долина в Адиронданських горах. 1980 р.», «Людина біля щогли» та ін.). «Школа сміттярів» - життя міських нетрів: Роберт Генрі, Дж. Беллоуз. Імпресіонізм: Джеймс Вістлер («Ноктюрн у чорному і золотому», «Мати художника»). Абстрактний експресіонізм: Джексон Поллок, Віллем де Кунінг, Марк Ротко. Художники змішаної техніки - «піонери» інсталяції: Роберт Раушенберг (твори-комбінації), Джаспер Джонс: використання викинутих непотрібних речей. Енді Ворхолл - «батько» поп-арту (або «бізнес-арту»). Введення в практику серійного відтворення образу (портрети Мерилін Монро, Ліз Тейлор, малюнки знакових символів Америки: етикетки пляшки «Кока-кола», долара тощо). Скульптура О. Сент-Годейса. Кінець XIX ст. - поява «Чиказької школи» в архітектурі. Органічна архітектура (Ф. Райт), будівництво хмарочосів (Рут, Л. Саллівен).

Юг Пом'є (священик) - перший художник Канади (XVII ст.). Релігійна спрямованість канадського живопису XVII - XVIII ст., ідеалом якого виступав європейський живопис періоду пізнього ренесансу. Друга половина XVIII ст.: виникнення і розвиток портретного живопису (Франсуа Беллерже, Уільям Берсі), пейзажний і жанровий живопис (Жозеф Легаре, Корнеліус Крігхофф, Пол Кейн). Романтизм як домінуючий стиль другої половини XIX ст. Створення Канадського художнього товариства (1870 р.), найбільш відомим митцем якого став Фредерік марлетт Белл-Сміт. Кінець XIX ст. - реалізм: Хомер Уотсон та Хорейшио Уокер. Початок XX ст.: створення імпресіоністської «Групи семи» (Франклін Кармайк, Лорен Харрис, Франк Джостон та ін.), які звернулися до пейзажного живопису. 1932 р. - створення Канадської групи живописців (Том Томпсон, Емілі Карп). 20 - ті рр. XX ст. - абстракціонізм (Кетлін Манн, Бертрам Брукер). 1938 р. - створення Східної групи художників (Олександр Беркович, Гурдрідж Робертс, Ерік Голдберг, Джек Уелдон). Створення великої кількості художніх об'єднань у післявоєнній Канаді, серед яких найбільш відомі - Les Automatistes (група сюрреалістів, яка заснована Полем-Емилем Бордуа та яка знаходилася під впливом сюрреалізму), а також Regina Five і Painters Eleven (абстракціонізм). 60-ті роки XX ст. - виникнення мультимедійного мистецтва (Майкл Сноу). Сучасна архітектура. Артур Еріксон: будівлі університетів Саймона Фрейзера та Летбридж, канадські павільйони на всесвітніх виставках у Монреалі (1967 р.) і в Осаці (1970 р.), будівля Музею антропології в Ванкувері. Дуглас Кардинал: Канадський музей цивілізації (1989 р.).

Особливості музики США й Канади. Негритянські духовні пісні (спірічуелс) - перші взірці афроамериканської музики: «Ніхто не знає біду, яку я пережив», «Коли святі марширують» та ін. Виникнення джазу в Новому Орлеані на початку XX ст. як синтезу елементів регтайму, пісень рабів і музики духових оркестрів. Джаз як панівний вид популярної музики в Америці з 1920-х до 1940-х рр. Луї Армстронг. У 30 - 40-ті рр. найпоширеніша форма джазу - свінг у виконанні великого джаз-оркестру, або «біг-бэнд свінг», - за назвою великих ансамблів. Видатні джазові диригенти - Гленн Міллер і Вільям «Каунт» Бейсі. В кінці 40-х рр. поява нової, більш інтелектуальної і в основному інструментальної форми джазу - бі-боп. Блюз - стиль у музиці й співі північноафриканського походження; характеризується мінорною мелодією. Епоха ритм-енд-блюзу - з кінця 40-х до початку 60-х рр. У стилі ритм-енд-блюз присутні, з одного боку, характерні риси джазу та іншої негритянської музики ліричного характеру, а з іншого - звукові фігури і форма блюзу. У середині 50-х рр. у результаті злиття ритм-енд-блюзу з музикою кантрі-енд-вестерн народився рок-н-рол. Рок-н-ролл характеризується мелодійністю та ритмічною варіативністю. З рок-н-ролу виросла нова форма поп-музики, а саме ритм-енд-блюз - пісні з енергійним ритмом і зухвалими словами. Елвіс Преслі - «король» рок-н-ролла. У середині 60-х рр. ритм-енд-блюз перетворився в соул (злиття стилю ритм-енд-блюз і музики госпел). У 70-ті роки - популярний кантрі-рок - синтез стилів кантрі-енд-вестерн і рок-н-рол, а також експерименти багатьох джазових музикантів з електронними інструментами та створення сплаву року й джазу-фьюжн. 70-ті і 80-ті рр. - це головним чином історія стилю «рок», який з часом був подрібнений на сотні музичних стилів. Виникли такі нові напрямки, як фолк, салса, нова хвиля, фанк, реггі, хеві-метал, есід-рок, панк-рок, реп, хіп-хоп, есід-джаз і уорлд мюзик. Виникнення диско - нескінченно повторювана танцювальна музика - і репу (виник в середині 70-х рр. серед афро-американських і іспаномовних виконавців Нью-Йорка). У 90-ті роки - альтернативна музика, або грандж. У ті ж роки набув популярності стиль танцювальної музики, так званий техно, - сплав комп'ютерних ритмів типу диско з електронними семплами (фрагментами). У сучасній музиці - «перехрещування» (не формування якогось єдиного музичного стилю, а куди більш цікавий синтез різних впливів в рамках окремих проєктів). Виник цілий новий жанр - «уорлд мюзік» - свого роду суміш музики різних народів, адаптованої до сучасних західних стилів. Стиль фолк (або народна музика), музика якого виросла з балад, які були занесені з Шотландії, Англії та Ірландії. Творчість Боба Ділана. Первісна форма музики кантрі, що називалася олд-тайм (тобто старовинна) і виконувалася струнними оркестрами, досі грається на щорічних фестивалях, що проводяться в багатьох південних штатах. Сучасна музика кантрі, що сформувалася в 20-ті роки XX ст. Кантрі-рок як приклад успішного синтезу музичних форм. Творчість сучасних естрадних співаків (Майкл Джексон, Мадонна тощо).

Музика Канади. Особливості поп-, фолк- та джаз-музики. Діяльність оркестрів з міжнародним визнанням: Квебекський симфонічний оркестр, Торонтський симфонічний оркестр, Монреальський симфонічний оркестр під керівництвом Кента Нагано.

Театральне життя в США та в Канаді. Початок американського театру - 1752 р., коли в Уільямсбург прибула англійська трупа Льюїса Хеллама. Після 1782 р. - розвиток різних видів театрального мистецтва, будівництво будівель театрів в Чарльстоні, Філадельфії, Ньюпорті, Нью-Йорку та Бостоні. Кінець XIX ст. - 20-ті рр. XX ст. - золотий вік театру Америки. Види: традиційний (класичний) театр, балет, вар'єте, бурлеск та опера. Кінець XIX ст. - виникнення вар'єте (стрімкий калейдоскоп музики, комедії, танцю, оригінальних номерів і пародій). Початок XX ст. ознаменувався поворотом до серйозної драми і новаторським режисерським рішенням. У період кризи 1929-32 рр. у театрі зі сцени присутня критика експлуатації робітників та іммігрантів. У XX ст. найпопулярнішим предметом театрального експорту Америки виявився музичний театр. «Чорний шахрай», поставлений в 1866 р., ознаменував народження американського мюзиклу. До кінця XIX ст. музична сцена Америки включала цілу низку жанрів: оперету, мюзикли на теми дня і ревію; останні виросли з «мінстрел-шоу» - вистав-співів

негритянських пісень і жартів. Бродвейський театр, його значення у післявоєнний час для театального мистецтва. Позабродвейські театри - у 60-ті та 70-ті роки - п'єси гостро політичного характеру (наприклад, МакБерд, 1967 р.).

Вплив та численні запозичення з французької, американської та британської культури у театральному мистецтві Канади. У роки Другої світової війни та в повоєнні роки в країну емігрувала велика кількість талановитих діячів культури з Європи. Внаслідок - різке зростання кількості театрів в Канаді. Національний центр мистецтв в Оттаві - найбільший театральний центр і концертний зал Канади.

Особливості кіноіндустрії США та Канади. Кіно - не американський винахід, проте саме воно становить винятковий внесок Америки у світову індустрію розваг. На початку XX ст. кінопромисловість - «притулок» іммігрантів. Показ короткометражок в демонстраційних залах на перших поверхах будинків, які називалися «Нікельдеон» (вхідна плата в них становила один «нікель» (п'ятицентівка)). Створення підприємств нового типу - кіностудій, на чолі яких - Семюель Голдвін, Карл Лемле, Адольф Зукор, Луїс Б. Майер та брати Уорнер. Виробництво фільмів стало бізнесом, і кінофірми заробляли гроші, працюючи по так званій студійній системі. Найбільші студії розташовувалися в Голлівуді - передмісті Лос-Анджелеса (штат Каліфорнія). 30 - 40-ті рр. - «золотий вік» Голівуду. Студії випускали щорічно близько 400 картин, які щотижня дивилися 90 млн. американців. Найбільші студії платили зарплату тисячам людей і володіли сотнями кінотеатрів у великих і маленьких містах по всій країні. В кінці 1940-х рр. - падіння студійної системи внаслідок федерального позову щодо порушення антитрестівського законодавства, після чого виробництво фільмів та їх показ були розділені, та поява телебачення. Різне скорочення випусків фільмів при небаченому зростанні виробничих витрат. Розвиток кіно США в гострій конкурентній боротьбі (передусім з телебаченням). «Система зірок». Основні жанри американського кіно: ретро, мелодрама, мюзикл, «бойовик», психологічна драма, комедія, пригодницький, «костюмний», історичний, кримінальний, фантастичний фільми; фільми «жахів», фільми «катастроф». Мультфільми У. Діснея (29 призів Оскара). Діснейленд - величезний розважальний дитячий парк у Каліфорнії, в якому низка атракціонів відтворює образи мультфільмів (відкритий у 1955 р.).

Поява канадського кіно - 1939 р., коли була утворена Національна рада кінематографії, в 1967 р. - заснування Урядом Канадської корпорації з розвитку кінематографії (відомої зараз під назвою «Телефільм Канада») з метою надання допомоги кінопродюсерам у зйомці художніх фільмів. Фільми на канадські сюжети, як «Вниз по дорозі» Дона Шебіба (1970 р.) і «Мій дядько Антуан» Клода Жютра (1971 р.). Міжнародне визнання отримали канадські режисери Дені Аркан («Занепад американської імперії»), Атом Егоян («Екзотика»), Норман Джуїсон і Девід Кроненберг. Низка всесвітньо відомих кінематографістів, як акторів, так і режисерів, народилися або довгий час жили у Канаді, але зробили артистичну кар'єру в США: актори - Томмі Чонг, Мері Пікфорд, Меттью Перрі, Ерік Надсен, Майкл Джей Фокс, Кіану Рівз, Райан Рейнольдс, Джессіка Лаундс; режисери - Джеймс Кемерон («Термінатор») і Норман Джуїсон («Ісус Христос - суперзірка»).

Тема 26. Матеріальна і побутова культура Північної Америки

Самобутній характер північноамериканської матеріальної культури.

Технічні досягнення Північної Америки.

Роль родини та сімейних цінностей у житті американців та канадців. Гендерні стереотипи США і Канади. Система освіти. Значення спорту у житті мешканців США та Канади.

Декоративно-ужиткове мистецтво Північної Америки.

Свята США та Канади (народні, релігійні, офіційні). Обряди і звичаї. Особливості проведення дозвілля. Кухня США і Канади. Одяг і прикраси.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Африканський культурний регіон										
Тема 1. Поняття «куль- турний регіон» в сучасній культурології: відмінність критеріїв, підходів, класи- фікацій	11	2	2		7	11	2			9
Тема 2. Періодизація африканської культури. Характеристика основних етапів культури Африки	15	4	4		7	11	2			9
Тема 3. Духовна культура Африки	11	2	2		7	11	2			9
Тема 4. Африканська художня і декоративно- прикладна культура	11	2	2		7	12	2			10
Разом за змістовим	48	10	10		28	45	8			37

модулем 1										
Змістовий модуль 2. Особливості культури Далекого Сходу. Китайський компонент										
Тема 5. Особливості культури Далекого Сходу. Періодизація китайської культури.	13	4	2		7	12	2			10
Тема 6. Духовна культура Китаю.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 7. Китайська художня культура.	15	4	4		7	13	4			9
Тема 8. Матеріальна і побутова культура Китаю.	11	2	2		7	11	2			9
Разом за змістовим модулем 2	50	12	10		28	47	10			37
Змістовий модуль 3. Далекосхідний регіон: індійський та японський компоненти										
Тема 9. Періодизація індійської культури. Характеристика основних етапів культури Індії.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 10. Духовна культура Індії.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 11. Художня, матеріальна і побутова культура Індії.	13	4	2		7	13	4			9
Тема 12. Періодизація японської культури. Характеристика основних етапів культури Японії	10	2	2		6	11	2			9
Тема 13. Духовна культура Японії	11	2	2		7	11	2			9
Тема 14. Японська художня культура	11	2	2		7	11	2			9
Тема 15. Матеріальна і побутова культура Японії. Культура інших країн Далекого Сходу.	11	2	2		7	12	2			10
Разом за змістовим модулем 3	78	16	14		48	80	16			64
Змістовий модуль 4. Арабо-мусульманський та латиноамериканський культурний регіон										
Тема 16. Особливості культури Близького Сходу. Періодизація культури арабо-мусульманських країн	11	2	2		7	12	2			10
Тема 17. Духовна культура арабського Сходу.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 18. Література та мистецтво країн Арабського Сходу.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 19. Матеріальна і побутова культура арабо-мусульманських країн.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 20. Періодизація латиноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури Латинської Америки.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 21. Духовна культура Латинської Америки.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 22. Художня і матеріальна культура Латинської Америки.	12	4	2		6	13	4			9
Разом за змістовим модулем 4	78	16	14		48	80	16			64
Змістовий модуль 5. Північноамериканський культурний регіон										

Тема 23. Періодизація північно-американської культури. Характеристика основних етапів культури США та Канади.	11	2	2		7	12	2			10
Тема 24. Духовна культура та література Північної Америки.	11	2	2		7	11	2			9
Тема 25. Художня культура Північної Америки.	13	4	2		7	13	4			9
Тема 26. Матеріальна і побутова культура Північної Америки.	11	2	2		7	12	2			10
Разом за змістовим модулем 5	46	10	8		28	48	10			38
Усього годин	300	64	36		180	300	60			240

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття «культурний регіон» в сучасній культурології: відмінність критеріїв, підходів, класифікацій	2
2	Періодизація африканської культури. Характеристика основних етапів культури Африки	4
3	Духовна культура Африки	2
4	Африканська художня і декоративно-прикладна культура	2
5	Особливості культури Далекого Сходу. Періодизація китайської культури.	2
6	Духовна культура Китаю.	2
7	Китайська художня культура.	4
8	Матеріальна і побутова культура Китаю.	2
9	Періодизація індійської культури. Характеристика основних етапів культури Індії.	2
10	Духовна культура Індії.	2
11	Художня, матеріальна і побутова культура Індії.	2
12	Періодизація японської культури. Характеристика основних етапів культури Японії	2
13	Духовна культура Японії	2
14	Японська художня культура	2
15	Матеріальна і побутова культура Японії. Культура інших країн Далекого Сходу.	2
16	Особливості культури Близького Сходу. Періодизація культури арабо-мусульманських країн.	2
17	Духовна культура арабського Сходу.	2
18	Література та мистецтво країн Арабського Сходу.	2
19	Матеріальна і побутова культура арабо-мусульманських країн.	2
20	Періодизація латиноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури Латинської Америки.	2
21	Духовна культура Латинської Америки.	2
22	Художня і матеріальна культура Латинської Америки.	2
23	Періодизація північноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури США та Канади.	2
24	Духовна культура та література Північної Америки.	2
25	Художня культура Північної Америки.	2
26	Матеріальна і побутова культура Північної Америки.	2

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені.

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми / види завдань	Кількість годин	
		Денне відділення	Заочне відділення
1	Поняття «культурний регіон» в сучасній культурології: відмінність критеріїв,	7	9

	підходів, класифікацій /1, 2		
2	Періодизація африканської культури. Характеристика основних етапів культури Африки /1, 2	7	9
3	Духовна культура Африки /1, 2	7	9
4	Африканська художня і декоративно-прикладна культура / 1, 2	7	10
5	Особливості культури Далекого Сходу. Періодизація китайської культури. Характеристика основних етапів культури Китаю / 1, 2	7	10
6	Духовна культура Китаю /1, 2	7	9
7	Китайська художня культура /1, 2	7	9
8	Матеріальна і побутова культура Китаю/1, 2	7	9
9	Періодизація індійської культури. Характеристика основних етапів культури Індії /1, 2	7	9
10	Духовна культура Індії /1, 2	7	9
11	Художня, матеріальна і побутова культура Індії /1, 2	7	9
12	Періодизація японської культури. Характеристика основних етапів культури Японії /1, 2	6	9
13	Духовна культура Японії /1, 2	7	9
14	Японська художня культура / 1, 2	7	9
15	Матеріальна і побутова культура Японії. Культура інших країн Далекого Сходу /1, 2	7	10
16	Особливості культури Близького Сходу. Періодизація культури арабо-мусульманських країн /1, 2	7	10
17	Духовна культура арабського Сходу /1, 2	7	9
18	Література та мистецтво країн Арабського Сходу /1, 2	7	9
18	Матеріальна і побутова культура арабо-мусульманських країн /1, 2	7	9
20	Періодизація латиноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури Латинської Америки /1, 2	7	9
21	Духовна культура Латинської Америки /1, 2	7	9
22	Художня і матеріальна культура Латинської Америки /1, 2	7	9
23	Періодизація північноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури США /1, 2	7	10
24	Духовна культура та література Північної Америки /1, 2	7	9
25	Художня культура Північної Америки /1, 2	7	9
26	Матеріальна і побутова культура Північної Америки /1, 2	7	10
	Разом	124	214

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до семінарських занять;

[2] – написання рефератів, есе.

9. Методи навчання

Під методами навчання розуміють способи навчальної роботи викладача та організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів з метою вирішення різноманітних дидактичних завдань, спрямованих на оволодіння матеріалом, який потрібно засвоїти. У ході читання дисципліни використовуються методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них найтрадиційнішим залишається пояснювально-ілюстративний метод, у межах якого викладач допомагає здобувачам здобути знання завдяки аудиторній роботі. Вона поділяється на дві складові – засвоєння теоретичного матеріалу під час прослуховування лекцій та практичних занять, на яких здобувачі репродукують отримані знання і демонструють вміння засвоїти матеріал, запропонований викладачем для самостійного опрацювання.

Окрім вищевикладеного методу, використовується метод проблемного викладення. Він допомагає, використовуючи практику активної полеміки, формувати вміння здобувача критично ставитися до вивченої літератури, заслуханих на семінарах рефератів і доповідях, лекційного курсу. Викладач, поставивши навчальне завдання, формулює пізнавальну мету, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Вивчаючи окремі теми, використовується й дослідницький метод, який передбачає організацію активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань, аналізуючи відео- фотоматеріали й роблячи самостійні висновки.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Методи поточного \ періодичного контролю: усне опитування, оцінювання доповідей та презентацій.

2. Підсумковий контроль: залік, іспит в усній формі.

Протягом засвоєння навчальної дисципліни здобувачі мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони порівню розподіляються, а потім підсумуються.

Змістовий модуль:

- робота на лекціях та семінарських заняттях (72 балів);
- захист реферату (12 балів);
- перевірка есе (16 балів).

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженої шкали. Результати академічної успішності студентів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС.

У таблиці нижче наведено загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно 90 - 100	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано викладає під час усних виступів; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань.	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, вмів вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розумів її значення для своєї професійної підготовки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуального завдання при виконанні самостійного завдання, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому.
Добре 85 - 89	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни.	Виконав завдання кожної теми та поточного контролю в цілому, має стійкі навички виконання завдання.
Добре 75 - 84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вмів самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни.	Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.
Задовільно 70 – 74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вмів вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни. Окремі завдання кожної теми контролю не виконав.
Задовільно 60 - 69	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вмів достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни.	Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з можливістю повторного складання 35 - 59	Володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; під час відповіді допускає суттєві помилки.	Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вмів викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни 0-34	Не володіє навчальним матеріалом.	Не засвоїв навчальної програми, не вмів викласти зміст жодної теми навчальної дисципліни, не виконав контролю.

11. Питання для підсумкового контролю

1. Особливості дисципліни «Культура регіонів».
2. Регіон як реальність і культурологічний конструкт.
3. Поняття «регіональна культура».
4. Походження назви «Африка».
5. Культурно-географічні регіони Африки.
6. Природно-кліматичні та географічні умови Африки.
7. Расовий склад, мови і народи Африки.
8. Періодизація культури Африки. Характеристика основних періодів африканської культури.
9. Особливості давньоафриканської культури.
10. Вплив європейської цивілізації на африканську культуру.
11. Сучасна Африка: проблеми і перспективи.
12. Афроцентризм (панафриканізм) і неґритюд.
13. Специфіка духовних підстав африканської культури. Особливості світосприймання і мислення африканців.
14. Релігійні вірування і обряди народів Африки. Синкретичні релігії.

15. Писемність і література народів Африки.
16. Живопис, архітектура, скульптура і декоративно-прикладне мистецтво Африки.
17. Африканський фольклор, музика і танець народів Африки.
18. Сучасне африканське мистецтво.
19. Етимологія терміну «Індія».
18. Природно-кліматичні і географічні умови Індії.
19. Соціально-політична і економічна характеристика Індії.
20. Населення та мови Індії.
21. Періодизація культури Індії. Характеристика основних періодів індійської культури.
22. Особливості давньоіндійської культури.
23. Індійська культура під час правління великих Моголів.
24. Специфіка духовних основ індійської культури.
25. Релігійні вірування і обряди індійців.
26. Розвиток науки в Індії.
27. Писемність і література народів Індії.
28. Особливості художньої культури Індії.
29. Живопис, архітектура і скульптура Індії.
30. Музика, театр, танець і кіно Індії.
31. Специфіка сучасної індійської культури.
32. Етимологія слова «Китай». Прапор і герб Китаю.
33. Природно-кліматичні і географічні умови Китаю.
34. Економічна і соціально-політична характеристика Китаю.
35. Народи і мови Китаю.
36. Періодизація культури Китаю. Характеристика основних періодів китайської культури.
37. Особливості давньокитайської культури.
38. Традиційна китайська культура.
39. Специфіка духовних підстав китайської культури.
40. Особливості релігійно-філософських систем Китаю.
41. Розвиток науки і техніки в Китаї.
42. Писемність і література народів Китаю.
43. Особливості художньої культури Китаю.
44. Архітектура і скульптура Китаю.
45. Різноманітність прийомів і стилів китайського живопису і каліграфії.
46. Музика, театр, кіно Китаю.
47. Декоративно-прикладне мистецтво Китаю.
48. Етимологія слова «Японія».
49. Природно-кліматичні і географічні умови Японії.
50. Економічна і соціально-політична характеристика Японії.
51. Народи і мови Японії.
52. Періодизація культури Японії. Характеристика основних періодів японської культури.
53. Особливості давньояпонської культури.
54. Ранньомодерна японська культура.
55. Специфіка духовних підстав японської культури.
56. Особливості релігійно-філософських систем Японії.
57. Розвиток японської писемності і літератури. Поезія і проза.
58. Особливості художньої культури Японії.
59. Архітектура і скульптура Японії. Садово-паркове мистецтво Японії.
60. Своєрідність японського живопису. Мистецтво гравюри. Каліграфія.
61. Традиційний і ляльковий театр Японії. Японський кінематограф. Аніме і манга. Японська музика.
62. Декоративно-прикладне мистецтво Японії. Традиційне житло, одяг, їжа японців.
63. Походження термінів «Близький Схід», «Магриб», «Машик». Субрегіони арабо-мусульманського регіону.
64. Природно-кліматичні і географічні умови арабського Сходу.
65. Соціально-економічна характеристика арабо-мусульманських країн.
66. Етнічний склад і мови країн арабського Сходу.
67. Періодизація арабо-мусульманської культури та характеристика її основних періодів.
68. Давньоосманська культура.
69. Особливості культури арабського сходу і світогляду мусульман.
70. Роль ісламу у становленні культури арабо-мусульманських країн.
71. Філософія арабо-мусульманських країн.
72. Наука в арабо-мусульманському світі.
73. Писемність та література арабського Сходу.
74. Архітектура і каліграфія в арабо-мусульманській культурі.
75. Декоративно-прикладне мистецтво арабського Сходу.
76. Звичаї та традиції народів арабо-мусульманського світу.
77. Походження терміну «Латинська Америка». Субрегіони Латинської Америки.
78. Природно-кліматичні і географічні умови Латинської Америки.

79. Соціально-економічна характеристика Латинської Америки.
 80. Расовий склад, мови і народи Латинської Америки.
 81. Періодизація культури Латинської Америки. Характеристика основних періодів доколумбової Америки. Колоніальна (конкіста) і постколоніальна епоха.
 82. Специфіка осмислення культури Латинської Америки. Індеанізм (індеханізм) і «західноцентризм».
 83. Особливості культури Латинської Америки і світогляду латиноамериканців.
 84. Писемність і література Латинської Америки.
 85. Архітектура і скульптура Латинської Америки.
 86. Жанрова і стиліова різноманітність живопису Латинської Америки.
 87. Музика, театр і кіно Латинської Америки.
 88. Походження терміну «Новий світ». Субрегіони США та Канади.
 89. Природно-кліматичні і географічні умови Північної Америки.
 90. Соціально-економічна характеристика Північної Америки.
 91. Расовий склад, мови і народи Північної Америки.
 92. Періодизація культури США та характеристика її основних періодів.
 93. Періодизація культури Канади та характеристика її основних періодів.
 94. Особливості духовної культури Північної Америки.
 95. Особливості культури США та світогляду американців.
 96. Писемність і література Північної Америки.
 97. Архітектура, скульптура та живопис Північної Америки.
 98. Музика Північної Америки.
 99. Театр Північної Америки
 100. Кінематограф Північної Америки.
 101. Вплив північноамериканської культури на світовий культурний простір.
 102. Особливості сучасної канадської культури.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Поточний контроль на лекціях	1	4	4	1	4	4	1	4	4
Семінарські заняття	6	4	24	6	3	18	6	3	18
Разом			28			22			22
Разом	72								
Оцінка самостійної роботи:									
Есе				12	1	12			
Реферат							16	1	16
Разом	28								
Залік									
Підсумкова сума балів	100								

Поточний контроль													Презентація самостійної роботи-дослідження (реферату, есе)	Сума балів	
Змістовий модуль № 1				Змістовий модуль № 2				Змістовий модуль № 3							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	28	100	
8	6	6	8	5	6	6	5	1	1	5	5	5			5
Усього за модулем 1: 28				Усього за модулем 2: 22				Усього за модулем 3: 22							

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 4			Змістовий модуль 5		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Поточний контроль на лекціях	2	4	8	2	4	8
Семінарські заняття	8	3	24	8	4	32
Разом			32			40
Разом	72					

Оцінка самостійної роботи:						
Реферат	4	1	4			
Есе				4	1	4
Разом	14					
Екзамен	20					
Підсумкова сума балів	100					

Поточний контроль		Підсумкове есе	Підсумковий контроль (екзамен)	Сума балів
Змістовний модуль 4	Змістовний модуль 5			
32	40	8	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Культура регіонів». Одеса: ОНУ, 2024. 34 с.
2. Плани семінарських занять.

14. Рекомендована література

Основна

1. Бундюченко Т. В. Історія культури зарубіжних країн. Миколаїв: Гельветика, 2015. 311 с.
2. Висоцький О. Ю. Африканістика: курс лекцій. Дніпро: Інновація, 2024. 299 с. 300 с.

3. Еллер Дж. Д. Історія американських традицій. Від «Мейфлауера» до Сінко де Майо / Джек Девід Еллер ; пер. з англ. Н. Климчук. Львів : Видавництво Анетти Антоненко ; Київ : Ніка-Центр, 2024. 328 с.
4. Книш М. М. Регіональна економічна і соціальна географія світу (Латинська Америка та Карибські країни, Африка, Азія, Океанія): навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 371 с.
5. Левченко В.Л. Коли буддистська пластика посміхається // *Δόξα / Докса*: Зб. наук. праць з філософії та філології. Одеса, 2023. Вип. 1(39). Сміхова культура: багатомірність втілення.
6. Лу Сіміан. Історія китайської культури. Цзінань : Шаньдунське ілюстроване видавництво, 2019. 408 с. Історія культури: навчальний посібник./О.А. Гаврюшенко, В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська. К. : Кондор, 2004. 763 с.
7. Редько В. Г. Країнознавство: Іспанія, Латинська Америка. К.: Сам, 2017. 103 с.
8. Стафійчук В. І. Туристичне країнознавство: навч. посіб : у 4 т. Херсон: ОЛДІ- ПЛЮС, 2021. Т. 4 : Африка і Близький Схід. 2021. 279 с.
9. Сумченко І. В. Динаміка естетичних уподобань в японській культурі // *Δόξα / Докса*. Збірник наукових праць з філософії та філології. Сковородіана: мандри філософування-1. ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2022. Вип. 1(37). С.52-68. Фахова, категорія «Б», наукометрична Scopus.
10. Сумченко І.В. Концепт «птойбіччя» у давніх міфологічних системах: уявлення та роль у культурі // *Δόξα / Докса*. Збірник наукових праць з філософії та філології. Сковородіана: мандри філософування-2. ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2022. Вип. 2(38). С.85-97. Фахова, категорія «Б», наукометрична Scopus.

Додаткова

1. Голоси Стародавньої Індії: Антологія давньоіндійської літератури / Перекл. із санскриту, упорядкування П. Ріттера; Передм. І. Серебрякова. К.: Дніпро, 1982. 351 с.
2. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Керівник авт. колективу Л.Т.Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Либідь, 2000. 520 с.
3. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч. посібник. Вид. 2-ге, стереотип. / Ю.В. Павленко. Відп. ред. та автор вст. слова С. Кримський. К.: Либідь, 1999. 360 с.
4. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: Курс лекцій: Навч. посібник. К.:Либідь, 1996. 480 с.
5. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу: Курс лекцій: Навч. посібник. К.: Либідь, 1997. 464 с.
6. Петрова О. Японія. З Хіраката під голос флейти [Текст]: культурол. розвідка. К. : Дух і Літера, 2024. 215, [16] с
7. Світова художня культура /Укл. О.П.Щолокова, Л.М.Вашенко. К.:ІЗМН, 1997.48 с.
8. Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон [Текст]: навчальний посібник / Н. Є. Миропольська, Е. В. Белкіна, Л. М. Масол та ін.; За ред. Н. Є. Миропольської; Академія педагогічних наук України, Інститут проблем виховання. К. : Вища школа, 2003. 191 с
9. Художня культура світу: Європейський культурний регіон: Навч. посіб. / Н.Є.Миропольська,Е.В.Белкіна, Д.М.Масол, О.І.Онисьченко. К.: Вища шк., 2001. 191 с.
10. Ярошенко Т.М. Регіональна типологія культури: Навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 236 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліотека ОНУ ім. І.І. Мечникова <http://lib.onu.edu.ua/> -
2. ОНУ ім. І.І.Мечникова <http://www.onu.edu.ua/ru/index.html> - сайт
3. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського <http://www.ognb.odessa.ua/> -
4. Бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т.Шевченка <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> -
5. Інститут філософії ім. Г.Сковороди <http://www.filosof.com.ua/> -
6. Одеська національна наукова бібліотека <http://odnb.odessa.ua> -
7. Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. С Грушевського.<https://biblioteka.od.ua>
8. Все про іслам.http://islam.com.ua/islam_ua/fatwa/?ra=4&ru=8&idq=1150&fi –
9. Культура арабо-мусульманських країн <http://www.mardjani.com/catalog/>

Плани семінарських занять з дисципліни «Культура регіонів»

Семінар № 1. Поняття «культурний регіон» в сучасній культурології: відмінність критеріїв, підходів, класифікацій. Періодизація африканської культури. Характеристика основних етапів культури Африки

1. Особливості вивчення дисципліни «Культура регіонів». Регіон як реальність і культурологічний конструкт. Поняття «Регіональна культура».
2. Походження назви «Африка».
3. Культурно-географічні регіони Африки.
4. Природно-кліматичні і географічні умови Африки.
5. Расовий склад, мови і народи Африки.
6. Періодизація культури Африки. Характеристика основних періодів африканської культури:
7. Сучасна Африка: проблеми і перспективи. Афрoцентризм (панaфриканізм) і негритюд.

Семінар №2. Духовна культура Африки. Африканська художня і декоративно-прикладна культура

1. Специфіка духовних підстав африканської культури. Особливості світосприймання і мислення африканців.
2. Релігійні вірування і обряди народів Африки. Синкретичні релігії.
3. Писемність і література народів Африки.
4. Живопис, архітектура, скульптура і декоративно-прикладне мистецтво Африки.
5. Африканський фольклор, музика і танець народів Африки. Джаз: африканські музичні традиції в просторі європейської культури.
6. Сучасне африканське мистецтво.

Семінар №3. Періодизація індійської культури. Характеристика основних етапів культури Індії.

1. Етимологія терміну «Індія».
2. Природно-кліматичні і географічні умови Індії.
3. Соціально-політична та економічна характеристика Індії.
4. Населення і мови Індії.
5. Періодизація культури Індії.
6. Сучасна культура Індії.

Семінар №4. Духовна культура Індії.

1. Специфіка духовних підстав індійської культури.
2. Релігійні вірування і обряди індійців.
3. Розвиток науки в Індії.
4. Писемність і література народів Індії.

Семінар №5. Художня, матеріальна і побутова культура Індії.

1. Особливості художньої культури Індії.
2. Живопис, архітектура і скульптура Індії.
3. Музика, театр, танець і кіно Індії.

Семінар №6. Особливості культури Далекого Сходу. Періодизація китайської культури.

1. Етимологія слова «Китай». Прапор і герб Китаю.
2. Природно-кліматичні і географічні умови Китаю.
3. Економічна і соціально-політична характеристика Китаю.
4. Народи і мови Китаю.
5. Періодизація культури Китаю.

Семінар №7. Духовна культура Китаю.

1. Специфіка духовних підстав китайської культури.
2. Особливості релігійно-філософських систем Китаю.
3. Розвиток науки і техніки в Китаї.
4. Писемність і література народів Китаю.

Семінар №8. Китайська художня, матеріальна і побутова культура .

1. Особливості художньої культури Китаю.
2. Архітектура і скульптура Китаю. Різноманітність прийомів і стилів китайського живопису і каліграфії.
3. Музика, театр, кіно Китаю.
4. Декоративно-прикладне мистецтво Китаю.

Семінар №9. Періодизація японської культури. Характеристика основних етапів культури Японії

1. Етимологія слова «Японія».
2. Природно-кліматичні і географічні умови Японії.
3. Економічна і соціально-політична характеристика Японії.
4. Народи і мови Японії. Національна і мовна однорідність японського суспільства.

5. Періодизація культури Японії.

Семинар №10. Духовна та художня, матеріальна і побутова культура Японії. Культура інших країн Далекого Сходу

1. Специфіка духовних підстав японської культури.
2. Особливості релігійно-філософських систем Японії.
3. Розвиток японської писемності і літератури. Поезія і проза.
4. Особливості художньої культури Японії.
5. Архітектура і скульптура Японії. Садово-паркове мистецтво Японії.
6. Своєрідність японського живопису. Мистецтво гравюри (укиє-е). Каліграфія.
7. Традиційний і ляльковий театр Японії. Японський кінематограф. Аніме і манга. Японська музика.
8. Декоративно-прикладне мистецтво Японії (нецке, чайна церемонія, ікебана, бонсай, оригамі, темарі). Традиційне житло, одяг, їда японців.

Семинар № 11. Особливості культури Близького Сходу. Періодизація культури арабо-мусульманських країн.

1. Етимологія терміну «Близький Схід», «Середній Схід», «Магриб», «Машик».
2. Природно-кліматичні і географічні умови Близького Сходу.
3. Соціально-політична та економічна характеристика Арабського Сходу.
4. Населення і мови арабо-мусульманських країн.
5. Періодизація культури Близького Сходу.
6. Сучасна культура країн Арабського Сходу.

Семинар №12. Духовна культура арабського Сходу.

1. Специфіка духовних підстав арабо-мусульманської культури.
2. Роль релігії в культурі країн близького Сходу.
3. Особливості філософії країн близького Сходу.
4. Розвиток науки в країнах арабського Сходу.

Семинар 13. Література та мистецтво країн Арабського Сходу. Матеріальна і побутова культура арабо-мусульманських країн

1. Особливості художньої арабо-мусульманської культури .
2. Писемність та література країн арабського Сходу.
3. Особливості арабо-мусульманської архітектури.
4. Каліграфія та книжна мініатюра в арабо-мусульманських країнах.
5. Музика, танець, кіно народів арабського Сходу.
6. Декоративно-прикладне мистецтво Китаю.
7. Традиції та звичаї арабо-мусульманських народів.

Семинар №14.Періодизація латиноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури Латинської Америки.

1. Походження терміну «Латинська Америка». Субрегіони ЛА.
2. Природно-кліматичні і географічні умови ЛА.
3. Соціально-економічна характеристика ЛА.
4. Расовий склад, мови і народи ЛА.
5. Періодизація культури ЛА. Характеристика основних періодів доколумбової Америки. Колоніальна (конкіста) і постколоніальна епоха.

Семинар №15. Духовна культура Латинської Америки.

1. Специфіка осмислення культури ЛА. Індеанізм (індеханізм) і «західноцентризм». Особливості культури ЛА і світогляди латиноамериканцев.
2. Релігії Латинської Америки. «Теологія звільнення».
3. Писемність і література ЛА.

Семинар №16. Художня і матеріальна культура Латинської Америки.

1. Архітектура і скульптура ЛА. Бароко як найбільш яскравий стильовий напрям в колоніальну епоху ЛА.
2. Жанрова і стильова різноманітність живопису ЛА.
3. Музика, театр і кіно ЛА. Феномен карнавалу
4. Декоративно-ужиткове мистецтво ЛА: гончарство, ткацтво, ювелірне мистецтво та ін.

Семинар №17. Періодизація північноамериканської культури. Характеристика основних етапів культури США.

1. Походження назви «Новий світ», «США», «Канада».
2. Природно-кліматичні і географічні умови Північної Америки.
3. Соціально-політична та економічна характеристика Північної Америки.
4. Населення і мови Північної Америки.
5. Періодизація культури США і Канади.

Семинар 18. Духовна культура та література Північної Америки

1. Особливості північноамериканського типу культури.
2. Релігійна ситуація на північноамериканському континенті.

3. Специфічні риси літератури США.
4. Література Канади.

Семінар 19 Художня культура Північної Америки. Матеріальна і побутова культура Північної Америки

1. Особливості художньої культури північної Америки. .
2. Живопис Північної Америки.
3. Особливості музики, танцю і театру США і Канади.
4. Кінематограф США.
5. Розвиток архітектури в США і Канаді.
6. Декоративно-прикладне мистецтво народів Північної Америки.
7. Традиції та звичаї народів США й Канади. Феномен «американського способу життя».

Додаток Б

Теми рефератів з дисципліни «Культура регіонів»

1. Растафаріанство і його вплив на африканську культуру.
2. Сучасна африканська література: особливості та основні представники.
3. Сучасна музика Африки: напрямки, представники, тенденції розвитку.
4. Сучасне образотворче мистецтво Африки.
5. Релігійна символіка і художня специфіка буддистської ступи.
6. Скульптура Індії (індуїстська, буддистська, джайністська).
7. Сенс життя людини в контексті індуїзму і буддизму: споріднене та відмінне.
8. Ідеал «істинного знання» в культурі традиційної Індії.
9. Йога як феномен культури.
10. Гуманістичні початки культурного проекту М. Ганді. Гандизм в сучасній культурі.
11. Культурні особливості індійського модернізму (С.Радхакрішнан, С.Вівекананда і ін.).
12. Теорія п'яти першоелементів світу і її значення для китайської культури.
13. Образ людини китайській культурі: даоський і конфуціанський антропологічні ідеали.
14. Даосизм і конфуціанство: два виміри гармонії.
15. Традиційна китайська вазопись.
16. Конфуціанські традиції в культурі Китаю XX - XXI ст.
17. Культурні особливості китайського модернізму (Тань Сітун, Ху Ши, Кан Ювей, Фан Дунша, Фен Юлань і ін.).
18. Особливості суспільного устрою Японії.
19. «Вчення про серце» Ісіді Байгал як культурологічна основа «японського дива».
20. Міфологічні підстави синтоїзму.
21. Синтоїзм і дзен-буддизм: порівняльний аналіз.
22. Садово-паркове мистецтво Японії.
23. Культурні особливості японського модернізму (школи «йогаку», «Кіото» та ін.).
24. Японський кінематограф.
25. Далекосхідна каліграфія як різновид графічного мистецтва.
26. Особливості етнічного складу арабо-мусульманських країн.
27. Вільнодумство в арабо-мусульманській духовній культурі (філософія Ібн Сіні (Авіценни) і Ібн Рушді (Аверроеса).
28. Особливості арабо-перської літератури класичного періоду.
29. Арабські культурні інновації в матеріальній культурі європейців.
30. Модернізм і традиціоналізм в сучасній літературі арабо-мусульманських країн.
31. Наука і освіта в арабо-мусульманських країнах: історія та сучасний стан.
32. Ритуально-святкова культура мусульман.
33. Мистецтво каліграфії та мініатюри арабо-мусульманських країн.
34. Перспективи розвитку культури в арабо-мусульман. країнах (взаємодія традиції і культурних запозичень).
35. Театр і кіно арабо-мусульманських країн: проблеми розвитку.
36. Особливості та досягнення цивілізації майя та ацтеків.
37. Особливості к-ри інків, чибча (муисков), Паракаса, Наска.
38. Доколумбової к-ра Мезоамерики: ольмеки, тольтеки, сапотеки.
39. Феномен креольської культури.
40. Сучасні дискусії про історичне значення відкриття і колонізації Америки європейцями.
41. Взаємовплив європейської, індійської та африканської культур в Латинській Америці: спільне та відмінне.
42. Роль католицької церкви в становленні і розвитку культури латиноамериканських країн.
43. Бароко в еволюції художньої культури Латинської Америки. Стильовий напрям чурригереско.
44. Особливості латиноамериканської живопису.
45. Стильове і жанрове розмаїття латиноамериканської літератури.
46. Святкова культура латиноамериканських народів.
47. Рабство в США: його історія і вплив на становлення американської культури.
48. Формування американського національного характеру та його особливості.
49. Феномен бродвейського театру.
50. «Американська мрія» і американський спосіб життя (Amway): міф і (або) дійсність.
51. Багатонаціональний характер американської культури. Культурні запозичення.

52. Сучасний американський варіант англійської мови. Історія виникнення.
53. Особливості культури Канади.
54. Еволюція масової культури США і Канади та її глобальний вплив.